

FŐVÁROSI STRATÉGIA

A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK MEGELŐZÉSÉRŐL ÉS AZ ÁLDOZATOK VÉDELMEÉRŐL

2024. FEBRUÁR

A Stratégiát a Főpolgármesteri Hivatal munkatársai készítették.

A Stratégia előkészítésében pótolhatatlan szerepet játszottak azok a családon belüli erőszakot megtapasztalt budapestiek, továbbá azok a szakmai szervezetekben, áldozatvédelemi rendszerben dolgozó munkatársak, kutatók, szakértők, akik a stratégialkotás részvételi folyamatában, a szakmai fórumokon, műhelybeszélgetések valamelyikén, az egyéni konzultációk és interjúk által megosztották a tapasztalataikat és javaslataikat. A közreműködésüket ezúton is köszönjük.

Köszönjük a Stratégia helyzetfelméréséhez adatokat szolgáltató civil szervezetek, az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat és a Budapesti Rendőr-főkapitányság együttműködését.

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	3
I. BEVEZETÉS	4
II. A STRATÉGIA SZEMLELETE, ALAPELVEI	4
Nemzetközi és nemzeti dokumentumokhoz való illeszkedés	5
III. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK FOGALMA, KAPCSOLÓDÓ JOGSZABÁLYOK	6
Elvi és fogalmi alapvetések.....	6
Kapcsolódó jogszabályok	8
IV. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK MAGYARORSZÁGON	12
Hozzá tartozók között elkövetett erőszakos bűncselekmények.....	12
Áldozatokat segítő szolgálatok adatai	16
Időskorúak bántalmazása	20
Családon belüli erőszak áldozatok a hajléktalanellátásban.....	20
V. A STRATÉGIA CÉLJA, FELÉPÍTÉSE	21
A Fővárosi Önkormányzat kompetenciájának korlátai.....	21
A stratégiaalkotás folyamata, a Stratégia felépítése.....	22
VI. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK MEGELŐZÉSE	23
A megelőzés területén azonosított főbb problémák.....	23
Lehetséges megoldások, önkormányzati jó gyakorlatok	25
A Fővárosi Önkormányzat számára javasolt feladatok.....	26
VII. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK KORAI AZONOSÍTÁSA	27
A korai azonosítás területén beazonosított főbb problémák	29
Lehetséges megoldások, jó gyakorlatok	32
A Fővárosi Önkormányzat számára javasolt feladatok.....	34
VIII. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ÁLDOZATAINAK SEGÍTÉSE	35
Az áldozatsegítés területén beazonosított főbb problémák	36
Lehetséges megoldások, önkormányzati jó gyakorlatok	37
A Fővárosi Önkormányzat számára javasolt feladatok.....	38
IX. ZÁRÓ GONDOLATOK, A STRATÉGIA HATÁLYA	39

ELŐSZÓ

A Fővárosi Önkormányzat legfontosabb célja, hogy Budapest valóban otthona legyen minden budapestieknek. És az otthon egyik legalapvetőbb funkciója az, hogy biztonságot nyújt.

Sajnos továbbra sem kap kellő figyelmet, hogy mekkora veszélyt jelent a családon belüli és párkapcsolati erőszak problémája a budapestiek, különösen a budapesti nők biztonságára – egészségére, méltóságára és életére. A biztonságunkat elsősorban idegenektől, a szabadságunkat elsősorban az állami beavatkozástól szoktuk félteni, és ez a családon belüli erőszak esetében félrevezető. Ebben az esetben ugyanis a családtagok követnek el erőszakot a saját családtagjaikkal szemben. Az áldozatok szabadságának és méltóságának a biztosításához pedig állami beavatkozásra, védelemre és támogatásra, és általában a társadalmi felelősségvállalás megerősítésére van szükség.

A társadalmi felelősségvállalás kiinduló pontja annak a belátása, hogy a családon belüli erőszak nem magánügy, hanem a legsúlyosabb kriminológiai, emberi jogi és népegészségügyi problémák egyike. Egyértelművé kell tennünk, hogy az erőszakról sohasem az erőszak áldozatai tehetnek; hogy akár az áldozatok hibáztatása, akár az erőszak lekicsinylése vagy mentegetése: elfogadhatatlan. Fel kell számolnunk mindazokat a kulturális, jogalkalmazási és társadalompolitikai problémákat, amelyek miatt az áldozatok ma gyakran nem kapják meg mindazt a védelmet és segítséget, amit egy tisztességes társadalomban meg kell adnunk egymásnak.

A Stratégia elfogadásával a Fővárosi Önkormányzat a korábbiaknál többet vállal magára ebből a társadalmi felelősségből. Elkötelezettek vagyunk abban, hogy megtegyük mindazt a családon belüli erőszak megelőzése, az erőszak korai észlelése, valamint az áldozatok védelme és támogatása érdekében, amit a Fővárosi Önkormányzat korlátozott jogköre ellenére is megtehetünk. A következő években ezen, a Stratégia által célul kitűzött feladatok megvalósításán fogunk dolgozni annak érdekében, hogy Budapest valóban mindannyiunk biztonságot nyújtó otthona legyen.

Budapest, 2024. február 20.

Karácsony Gergely
Budapest Főpolgármestere

I. BEVEZETÉS

A Fővárosi stratégia a családon belüli erőszak megelőzéséről és az áldozatvédelemről azért jött létre, hogy betekintést nyújtson a családon belüli erőszak jelenségkörének magyarországi és fővárosi helyzetébe, és feltérképezze azokat beavatkozási pontokat és előírható feladatokat, amelyek végrehajtásával a Fővárosi Önkormányzat hatáskörén belül hozzájárulhat a családon belüli erőszak megelőzéséhez és az áldozatok védelméhez.

A Stratégia összhangban van a Főpolgármester [programjával](#), mely szerint:

„Budapest mindannyiunk otthona. Nőké és férfiaké, időseké és fiataloké, romáké és nem romáké. Azoké is, akik támogatásra szorúlnak. [...] Minden rendelkezésre álló eszközzel fel kell lépni az egyenlőtlenségek növekedése, a kirekesztés és a hátrányos megkülönböztetés ellen.”

„Fővárosi stratégiát alkotunk a családon belüli és a párkapcsolati erőszak visszaszorítására az összes érintett hatóság, segélyszolgálat és civil szervezet bevonásával. Támogatjuk az áldozatokat segítő civil szervezeteket.”

II. A STRATÉGIA SZEMLÉLETE, ALAPELVEI

A Stratégia magától értetődő alapvetésnek tekinti, hogy a családon belüli erőszak nem magánügy, hanem súlyos társadalmi probléma, amely a büntetőjogi fókusz mellett komplex, traumaközpontú áldozatvédelmi megközelítést és rendszerszintű megoldásokat igényel.

A családon belüli erőszak számos, az Emberi Jogok Európai Egyezményében és az Európai Unió Alapjogi Chartájában rögzített alapvető jogot érinthet és sérthet: a Stratégia alapvetésként tekint az áldozatok élethez, biztonságához, az emberi méltósághoz való jogára, a megfelelő védelemhez és tájékoztatáshoz való jogára; a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmára, a nemi alapú megkülönböztetéstől való mentesség jogára és az igazságszolgáltatáshoz való jogok érvényesülésére.

Emellett, mivel a családon belüli erőszak áldozatainak egyik fő problémája a partnerüktől való anyagi függés és kiszolgáltatottság, amely – adott esetben gyermekeikkel együtt – személyes biztonságuk mellett megélhetésük és lakhatásuk biztonságát is veszélyeztetheti, a Stratégia hangsúlyozza a méltó életkörülményekhez és a lakhatáshoz való jogot is.

A Stratégia megalkotásának további alapelve volt **a részvétel és a szakmai párbeszéd biztosítása** is. A stratégiaalkotás folyamata szakmai műhelybeszélgetések és személyes interjúk révén széles körben - a családon belüli erőszakban **érintett áldozatok**, a családon belüli erőszak áldozataival dolgozó **szakemberek**, valamint a nők elleni és a családon belüli erőszak témáihoz szorosan kapcsolódó **társadalomkutatók** körében - biztosította a részvételt a területen tapasztalt legfontosabb problémák beazonosításában, a fővárosi beavatkozási területek meghatározásában, valamint a Stratégia célkitűzéseinek és munkaanyag változatának előzetes véleményezésében.

A Stratégia megalkotásához minden **kerületi önkormányzattól** tájékoztatást kértünk a családon belüli erőszak áldozatainak nyújtott szolgáltatásairól és az azokhoz kapcsolódó tapasztalataikról.

A Stratégia elkészülését több hónapos kutatómunka előzte meg, melynek során a témát tárgyaló magyar és külföldi szakirodalom, a témában elérhető kutatási és bűnügyi statisztikai adatok is feldolgozásra kerültek.

Nemzetközi és nemzeti dokumentumokhoz való illeszkedés

Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról (Isztambuli Egyezmény) szóló [dokumentumban](#)¹ foglaltak szerint a Stratégia elismeri, hogy *„a nők elleni erőszak, a nők és a férfiak közötti, történelmileg kialakult egyenlőtlen hatalmi viszonyok megnyilvánulása, amelyek a férfiak részéről a nők feletti uralkodáshoz és a nőkkel szembeni megkülönböztetéshez, valamint a nők teljes érvényesülésének megakadályozásához vezettek.”*

Magyarország 2014. március 14-én aláírta az Isztambuli Egyezményt, de azóta sem ratifikálta. Az Egyezmény ratifikálása pedig garantáltan hozzájárulna ahhoz, hogy érdemi előrelépések történjenek a családon belüli erőszak elleni küzdelemben, mivel a dokumentum komplex, átfogó megközelítést ír elő, mind az erőszak megelőzése, az áldozatok védelme és az elkövetők felelősségre vonása; mind pedig az integrált közpolitikák terén. Az egyezmény konkrét rendelkezéseket tartalmaz többek között az áldozatokat támogató intézményrendszer létrehozásával, a szakmaközi együttműködéssel és a szakemberek képzésével kapcsolatban is.

A Stratégia erőszak fogalma összhangban van a *Nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló 1993. évi (48/104.) ENSZ Nyilatkozatban* megfogalmazott definícióval, miszerint a *„a nők elleni erőszak bármely olyan, a nőket nemük miatt érő erőszakos cselekmény, mely testi, szexuális vagy lelki sérülést, kárt vagy sérelmet okoz vagy okozhat nőknek, beleértve az effajta tettekkel való fenyegetést, valamint a kényszerítést és a szabadságtól való önkényes megfosztást, történjen az a közéletben vagy a magánszférában.”* A nyilatkozat a családon belüli (közte a tetteges, lelki és szexuális), illetve azon kívüli erőszakot és bántalmazást is e kategóriába sorolja.

¹Az Egyezmény nem hivatalos magyar fordításhoz ld.: <https://patent.org.hu/dokumentumok/Isztambuli-Egyezmeny-nem-hivatalos-forditas.pdf>

III. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK FOGALMA, KAPCSOLÓDÓ JOGSZABÁLYOK

Elvi és fogalmi alapvetések

Az erőszak, erőszakosság és az agresszió, agresszivitás a hétköznapi szóhasználatban összemósuló fogalmak, ebből kifolyólag az erőszak vagy bántalmazás szavak használata alatt gyakran az agresszív viselkedést szoktuk érteni. Amikor azonban családon belüli erőszokról beszélünk, fontos hangsúlyozni és különbséget tenni az erőszak és az agresszió szavak jelentése között. Erőszak szó alatt minden olyan hatalmi visszaélést értünk, amely érzelmi, testi, verbális, szexuális, gazdasági vagy szociális kényszer révén próbálja befolyásolni, korlátozni vagy megtörni mások akaratát.² Erőszaknak tehát a másik feletti uralkodásra, illetve mások ellenőrzésére irányuló szisztematikus viselkedést tekintjük, míg az *agresszív viselkedés* célja mindig az adott körülménytől függ.

Az erőszak, a *bántalmazás* minden esetben hatalmi viszonyokon alapul. Ebből az alárendelő, hierarchikus elrendeződésből következik, hogy a bántalmazók áldozatai szinte minden esetben olyan személyek, akik objektív vagy szubjektív szempontok szerint kiszolgáltatottak a bántalmazónak: a patriarchális társadalomban alacsonyabb státuszba sorolódnak, gyengébb fizikumúak, idősek, betegek, fogyatékossgal élő személyek vagy gyermekek.

A Stratégia – az Isztambuli Egyezményhez illeszkedve – **családon belüli erőszak** alatt „*a fizikai, a szexuális, az érzelmi vagy a gazdasági erőszak mindazon cselekményeit számontartja, amelyek a családon vagy a háztartási egységen belül, vagy a volt vagy a jelenlegi házastársak vagy partnerek között történnek, függetlenül attól, hogy az elkövető az áldozattal azonos helyen él vagy élt-e*”.

A Stratégia a **családon belüli erőszakot** a nők és a gyermekek rendszerszintű elnyomásának megnyilvánulásaként értelmezi, amelynek felnőtt áldozatai az elérhető statisztikai adatok³ alapján elsősorban a nők.

„A nők elleni erőszak elsősorban abban különbözik az erőszaktól általában, hogy úgynevezett strukturális erőszak, vagyis egybevághat a társadalmi és kulturális normákkal és értékrenddel. Ezért tűnik a társadalom számára a valóságosnál kisebbnek, illetve normálisnak, és ezért nem ítélik el ugyanolyan egyértelműen, mint az erőszak egyéb formáit. Nehéz erőszaknak nevezni olyan hétköznapi jelenségeket, amelyek teljesen beleivódtak az uralkodó kultúrába. Az erőszak felismerését megkönnyíti, ha arra figyelünk, hogy az milyen hatással van az áldozatokra, és nem arra, hogy az elkövetőnek mi a látszólagos szándéka, vagy mennyire van tudatában a tetteinek.”

- Nők joga sorozat, Mi a családon belüli erőszak?

² Nők joga sorozat, Mi a családon belüli erőszak? <https://nokjoga.hu/wp-content/uploads/flyer-mi-a-csalber.pdf>

³ Garai R. (2023). A kapcsolati erőszak bűncselekmény tényállásának 10. születésnapjára: Összegző gondolatok a joggyakorlat tükrében. *Belügyi Szemle*, 71(10), 1743-1758. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.10.4>

Családon belüli erőszak bármilyen összetételű háztartási egységben előfordulhat, függetlenül a biológiai vagy jogi családi kötelékektől, akár az élettársak, akár más családtagok, köztük a szülők és a gyermekek között is. Biológiai vagy társadalmi nemétől függetlenül bárki áldozata lehet. Bármely személyt érinthet, beleértve a férfiakat, a fiatalabb vagy idősebb személyeket, a gyermekeket és a szexuális kisebbségek tagjait is. A hatalommal való visszaélés mögöttes mintái miatt **a nők azonban aránytalanul nagyobb számban** vannak jelen a családon belüli erőszak áldozatai között.

Magyarországon, a családon belüli erőszak áldozatai számára létrehozott – családok átmeneti otthona keretében működtetett – **krízisközpontok** protokollja⁴ az alábbiakat tekinti **bántalmazásnak** és **erőszaknak**:

- a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység,
- a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető mulasztás,
- az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás,
- amikor az elkövető a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat elvonja, és ezzel a cselekedettel a sértettet súlyos nélkülözésnek teszi ki,
- a testi sértés,
- a személyi szabadság megsértése,
- a kényszerítés,
- a becsületsértés.

Az családon belüli erőszak értelmezése szempontjából fontos rögzítenünk az is, hogy a Büntető törvénykönyv **erőszakos magatartás** fogalma alapján erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.⁵

A **gyermekek ellen elkövetett erőszakot** jelen dokumentum csak a családon belüli erőszak egyik aleseteként tárgyalja, a Stratégia nem tér ki a gyermekbántalmazás egyéb eseteire, a kortásbántalmazásra és kiskorúak sérelmére elkövetett egyéb erőszakos bűncselekmények vizsgálatára sem.

A gyermekbántalmazás fogalmi meghatározása során a bántalmazás *aktív* és a *passzív* formáinak tipizálására térünk ki. A gyermekek ellen elkövetett **aktív erőszak** a felnőttek közötti erőszakhoz hasonlóan lehet érzelmi, verbális, fizikai és szexuális, azzal a különbséggel, hogy ebben a relációban az erőszak fajtái nem feltétlenül egymást erősítve, összefonódva jelennek meg. A szexuális bántalmazás azon formáját, amelyben a gyerek ellen szülője vagy más gondozója, rokona által elkövetett szexuális visszaélés történik, **incesztusnak** nevezzük. A **passzív erőszak** a gyermek elhanyagolását jelenti, amely szintén történhet lelki és fizikai szinten is, például amikor a szülő nem figyel a gyerek érzelmi és/vagy fizikai szükségleteinek a kielégítésére.

⁴Szakmai protokollok krízisközpont, valamint félutas ház működtetéséhez, <https://docplayer.hu/108153175-Szakmai-protokollok-kriziskozpont-valamint-felutas-haz-mukodtetesehez.html>

⁵ Btk. 459. § 1. pont, értelmező rendelkezések

Azokban a családokban, amelyekben az egyik felnőtt bántalmazza a másikat, legtöbbször a gyerekeket is bántalmazzák, ha közvetlen erőszakot mégsem követnek el vele szemben, a gyermekek számára a szülőjük ellen elkövetett erőszak is bántalmazásnak minősül és mindenképpen traumatikus hatással bír. A nemzetközi normák által is elfogadott, hogy a gyerekeket a párkapcsolati vagy családon belüli erőszak áldozatának kell tekinteni, akkor is, ha az erőszakot nem ellenük követik el, de tanúi annak.

További, a gyermekek sérelmére előforduló rendszerszintű probléma a **kényszerláthatás**, mely esetben az illetékes bíróság, hatóság döntése alapján, a családon belüli erőszakot elkövető, bántalmazó szülővel való rendszeres – akár felügyelet nélküli - kapcsolattartásra kényszerül a gyermek.

Kapcsolódó jogszabályok

Magyarországon a *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 212/A. §-a kapcsolati erőszak* néven – 2013. július 1-től kezdődően – rendeli el kiemelten büntetni a családon belüli erőszak egyes megnyilvánulási formáit. E cselekmények sértettje azonban csak a közös gyermekkel rendelkező, vagy jelenleg vagy korábban egy háztartásban élő hozzátartozó lehet, ideértve a volt házastársat és élettársat, de kizárva a nem együtt élő, illetve közös gyermekkel nem rendelkező partnereket a büntetőjogi védelem köréből.

A kapcsolati erőszak bűncselekményének elkövetőhöz való viszonyuk szerinti passzív alanyainak körét, továbbá az elkövetési magatartásokat az alábbi összefoglaló táblázat szemlélteti:⁶

A kapcsolati erőszak lehetséges sértettjei	Btk. 212/A. § (1) bekezdés magánindítványra büntethető, szubszidiaritás ⁷	Btk. 212/A. § (2) bekezdés „Az ügyészség és a nyomozó hatóság a tudomására jutott, közzvádra üldözendő bűncselekmény miatt hivatalból megindítja a büntetőeljárást.” Be. 4. § (1) bekezdés	Többletfeltétel
gyermekének szülője	<p>a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás</p> <p>b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javak elvonása, és ezzel a sértett súlyos nélkülözésnek kitétele</p> <p>ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés</p> <p>ehelyütt súlyosabb bűncselekménynek minősülnek tipikusan a kapcsolati erőszak (2) bekezdésében foglalt cselekmények</p>	<p>a)</p> <ul style="list-style-type: none"> - könnyű testi sértés - tetteges becsületsértés <p>bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés</p> <p>b)</p> <ul style="list-style-type: none"> - súlyos testi sértés - könnyű testi sértés minősített esetei (aljas indokból vagy célból, védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére, a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére), - személyi szabadság megsértésének alapesete, - kényszerítés <p>bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés</p>	<p>rendszeres elkövetés</p> <p>rendszeres elkövetés + az elkövetéskor vagy korábban közös háztartásban vagy egy lakásban élés</p>
egyeneságbeli rokon (szülő, nagyszülő, dédszülő; gyermek, unoka, dédunoka)			
egyeneságbeli rokon házastársa (meny, vej, illetve a szülő, nagyszülő többedik házastársa) vagy élettársa (ideértve a bejegyzett élettársat is)			
örökbefogadó szülő, nevelőszülő (ideértve az együtt élő mostohaszülőt is)			
örökbe fogadott / nevelt gyermek (ideértve az együtt élő mostohagyermeket is)			
testvér			
testvér házastársa, élettársa (sógor, sógornő)			
házastárs, élettárs			
volt házastárs, volt élettárs			
házastárs/élettárs egyeneságbeli rokona (anyós, após, házastárs/élettárs gyermeke, unokája)			
házastárs / élettárs testvére (sógor, sógornő)			
gondnok, gondnokolt			
gyám, gyámolt			

⁶ Dr. Garai Renáta: Munkaanyag „Fővárosi stratégia a családon belüli erőszak megelőzéséről és az áldozatok védelméről” c. dokumentumhoz, 2024

⁷ A szubszidiaritás, mint jogi fogalom azt jelenti, hogy egy jogszabály/egy tényállás/egy jogi eljárás *kisegítő jellegű*. Abban az esetben, ha van másik szabály (jelen esetben egy súlyosabban büntetendő cselekmény), akkor azt kell alkalmazni, ha pedig ilyen nem valósult meg, akkor a cselekmény minősítése eszerint alakul.

A törvényben szűk körben szabályozott lelki és gazdasági erőszak csak **magánindítvány** alapján üldözendő, aminek benyújtására az áldozatnak a cselekmény elkövetésétől számítva 30 napja van. Magánindítványnak kell tekinteni a magánindítvány előterjesztésére jogosult (jelen esetben a kapcsolati erőszakkal érintett családtag, hozzátartozó) feljelentését és *bármely olyan nyilatkozatát*, amely szerint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását kívánja. Ha a nyomozás megindítását követően derül ki, hogy a cselekmény magánindítványra üldözendő, a magánindítvány előterjesztésére jogosult nyilatkozatát be kell szerezni. A törvény egyértelműen fogalmaz a kapcsolati erőszak bűncselekményét illetően, ez volt a kifejezett jogalkotói szándék: azok, és csak azok a cselekmények kötöttek magánindítvány megtételéhez, ahol (még) nem történt tettegesség / bántalmazás, vagyis az Btk. 212/A. § (1) bekezdés hatósugarába kizárólag az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartások, illetve a gazdasági ellehetetlenítés különböző esetei tartoznak.

A kapcsolati erőszak bűncselekmény közös nevezője az egész tényálláson átívelő **rendszeres elkövetés** követelménye, ezért a fogalom tisztázása a legelső feladat ahhoz, hogy a vizsgált bűncselekmény meglétét, vagy éppen annak hiányát megállapításra kerüljön. A tényállásban szereplő rendszeresen törvényi feltétel nemcsak sokszámú, és időben elhúzódó magatartásokat jelent, legalább két alkalommal történő elkövetés esetén is megállapítható.⁸

A *fenyegető zaklatás* a párkapcsolati erőszak egyik gyakran megjelenő formája és számos különböző viselkedést jelöl. A cselekmények közös jellemzője, hogy tipikusan azt követően kezdődnek, hogy az áldozat elhagyta az őt bántalmazó férfit, vagy válásra, elköltözésre vonatkozó szándékát bejelentette. A Btk. 222. § (2) bekezdése rendelkezik arról, hogy aki a **zaklatást** házastársa, volt házastársa, élettársa vagy volt élettársa vagy a nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére követi el – két év helyett – három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Családon belüli erőszak megelőzésével és az áldozatok védelmével kapcsolatos további meghatározó törvényi rendelkezés a 2009. évi LXXII. törvény *a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról* szóló [jogszabály](#), melyet a hozzátartozók közötti erőszak visszaszorítása érdekében alkotott meg az Országgyűlés. A törvény definíciója alapján **hozzátartozók közötti erőszaknak** minősül a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység, illetve a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető mulasztás. A törvény a Polgári Törvénykönyv 8:1. § (1) bekezdése szerinti **hozzátartozó** fogalmán⁹ túl hozzátartozónak tekinteni a volt

⁸ Dr. Garai Renáta: Munkaanyag „Fővárosi stratégia a családon belüli erőszak megelőzéséről és az áldozatok védelméről” c. dokumentumhoz, 2024

⁹ *Közeli hozzátartozó*: a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő és a testvér; *hozzátartozó*: a közeli hozzátartozó, az élettárs, az egyeneságbeli rokon házastársa, a házastárs egyeneságbeli rokona és testvére, és a testvér házastársa.

házastársat, a volt élettársat, a bejegyzett élettársat, a volt bejegyzett élettársat, a gondnokot, a gondnokoltat, a gyámot, a gyámoltat is.

A törvény rögzíti a hozzátartozók közötti erőszak megelőzéséhez kapcsolódó feladatot ellátó intézményeket, a *jelzési kötelezettség* módját és a *családvédelmi koordinációért felelős szerv* feladatait, továbbá az *ideiglenes megelőző* és a *megelőző távoltartás* intézményére vonatkozó jogszabályi előírásokat is. A távoltartás intézménye az áldozatok védelme szempontjából kiemelkedően fontos intézkedés, mivel – *átmenetileg* – korlátozza a bántalmazó tartózkodási szabadságát, a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, szülői felügyeleti jogát, valamint gyermekével való kapcsolattartási jogát is.

Az **ideiglenes megelőző távoltartásról** szóló határozatot a rendőrség az erőszak észlelése esetén a helyszínen hozza meg hivatalból vagy a bántalmazott, hozzátartozói, a szociális ellátórendszer, a gyermekvédelmi és egészségügyi rendszer bejelentése alapján. Az ideiglenes megelőző távoltartást a rendőrség 72 órára rendelheti el, viszont automatikusan köteles továbbküldeni a bírósághoz a hosszabbítására.

A **megelőző távoltartást** a bántalmazott, illetve a bántalmazottnak a Ptk.-ban meghatározott közeli hozzátartozója és hozzátartozója, valamint bejegyzett élettársa is kérelmezheti. A benyújtott kérelemről a bíróság polgári nemperes eljárásban dönt, a megelőző távoltartást legfeljebb hatvan napra rendelheti el.

A **távoltartás kötelező jelleggel való elrendelését** a Btk. 69.§ (2) bekezdés c) és d) pontja szerinti elkövető esetében szabályozza a törvény. Ez esetben kötelező előírásként jelenik meg, hogy - *a pártfogó felügyelet elrendelése mellett* - a sértett vagy a sértettre tekintettel, a hozzátartozója védelme érdekében külön magatartási szabályt (vagyis távoltartást) kell elrendelni.¹⁰

A **gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról** szóló 1997. évi XXXI. törvény rendelkezik a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó – *a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében* – tevékenységet ellátó intézmények kötelező feladatairól és a családon belüli erőszak áldozatainak segítségét végző intézményrendszer igénybevételének lehetőségéről. A gyermekvédelmi törvény rögzíti továbbá a nem gyermekvédelmi alapfeladatot ellátó, de a gyermekvédelemhez kapcsolódó egyes szervek kötelező feladatát, *jelzési és együttműködési kötelezettségét* is. E törvény szolgál alapul az áldozatok számára elhelyezést nyújtó *krízisközpontok, titkos menedékházak és félutas házak* bekerülési és működési feltételeinek meghatározásához is.

¹⁰ Dr. Garai Renáta: Munkaanyag „Fővárosi stratégia a családon belüli erőszak megelőzéséről és az áldozatok védelméről” c. dokumentumhoz, 2024

IV. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK MAGYARORSZÁGON

A családon belüli erőszak jelenségének megismeréséhez statisztikai adatokat nemzetközi és hazai adatgyűjtésekből, kutatásokból és a kapcsolati erőszakhoz köthető regisztrált bűncselekmények adatainak megismeréséből kaphatunk. Az adatok vizsgálata során kiemelt hangsúlyt kell fektetni arra a tényre, hogy a látencia a családon belüli erőszak esetében kiemelkedően magas.

Magyarországon az elmúlt húsz év során két olyan nagymintás lakossági felmérést készült, amelyek a nők elleni párkapcsolati erőszak **elterjedtségét** mérték. Az egyik az *Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA)* által végzett, az EU összes tagállamára kiterjedő reprezentatív felmérés¹¹ 10 évvel ezelőttről. A másik kutatás a *TÁRKI* által 1998-ban készült, ekkor 1010 fős, a felnőtt női lakosságot reprezentáló mintán végeztek felmérést, amelynek eredményeit Tóth Olga tanulmánya közölte.¹² A két kutatás adatainak egy részét a szerző 2018-ban, az elérhető hazai kutatások eredményeit ismertető tanulmányában mutatta be és hasonlította össze.¹³ Ezek alapján elmondható, hogy a partner által elkövetett fizikai bántalmazást 1998-ban a megkérdezettek 13 százaléka, 2012-ben a megkérdezettek 19 százaléka élt át. A szóbeli-lelki erőszak erőszakot átélt nők aránya a két kutatás között eltelt időben a duplájára nőtt. 2012-ben minden második válaszoló arról számolt be, hogy élt már át verbális vagy lelki erőszakot, fenyegetést a partnere részéről. A párkapcsolaton belüli szexuális erőszak aránya (7-8%) mindkét kutatásban magasabb volt, mint az idegen vagy alkalmi ismerős által elkövetetté (2-3%).

Az FRA által 2014-ben publikált kutatás szerint „*a 15 év feletti nők 33 százaléka válik élete során fizikai és/vagy szexuális erőszak valamely formájának áldozatává*”, mely érték a magyar nők esetén 29 százalék. A felmérésben részt vevő magyar nők közül, minden ötödik nő ellen követett el korábbi vagy aktuális partnere fizikai és/vagy szexuális erőszakot. A kutatás magyarországi adataiból kiderült továbbá, hogy *minden ötödik* nő vált már fenyegető zaklatás áldozatává és *minden második* nő szembesült már a szexuális zaklatás valamely formájával.

Hozzá tartozók között elkövetett erőszakos bűncselekmények

A családon belüli erőszakhoz köthető bűncselekményekkel és büntetőeljárásokkal kapcsolatos nyilvános adatokat a Belügyminisztérium által kezelt Bűnügyi Statisztikai Rendszert (BRS) segítségével ismerhetjük meg. Az adatok bemutatása előtt fontos hangsúlyozni, egyrészt azt, hogy a BRS-ben csak az ismertté vált **kapcsolati erőszak bűncselekményre** vonatkozóan találunk adatokat. Másrészt, hogy az adatok az ügyek lezárásakor kerülnek rögzítésre, így az éves bontásban elérhető adatok nem az adott évben elkövetett bűncselekményekre vonatkoznak, hanem az adott évben lezárt esetek számát mutatják. Fontos megjegyezni azt is, hogy a kapcsolati erőszak tényállás csak egy kis részében fedi le a párkapcsolati/családon belüli erőszak körébe tartozó

¹¹ Nőkkel szembeni erőszak: az Unió egészére kiterjedő felmérés, 2014
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_hu.pdf

¹² Tóth Olga, Erőszak a családban, Budapest, 1999. <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a396.pdf>

¹³ Tóth Olga, A nők elleni párkapcsolati erőszak Magyarországon. Az elmúlt 20 év kutatási eredményeinek összegzése, Budapest, 2018. <http://real-j.mtak.hu/11273/25/30szam.pdf>

bűncselekményeket. Az erre vonatkozó kutatási adatok alapján elmondható, hogy a bűncselekmény felismerése és „beminősítése” terén jelentős előrelépésekre volna szükség.

Regisztrált kapcsolati erőszak bűncselekmények száma				
	2019	2020	2021	2022
Budapest	75	79	107	135
Országos	317	570	647	625
Összesen	392	649	754	760

Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) adatai alapján.

A kriminálstatisztikai adatok szerint a kapcsolati erőszak elkövetői alapvetően férfiak, de a nő (partnerek, lánygyermek, nagymamák, lánytestvérek) mellett fiúgyermek és felnőtt férfiak is áldozattá válnak. A kapcsolati erőszak bűncselekmény **elkövetőinek** és a **sértetté válások** számának adatait (*nem és elkövetés helyszíne szerinti bontásban*) az alábbi táblázatokban mutatjuk be.

Elkövetők száma								
	2019		2020		2021		2022	
	Budapest	Országos	Budapest	Országos	Budapest	Országos	Budapest	Országos
Férfi	31	256	46	438	74	534	93	589
Nő	1	6	1	37	1	28	5	20
Összesen	32	262	47	475	75	562	98	609

Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) adatai alapján

Sértetté válások száma								
	2019		2020		2021		2022	
	Budapest	Országos	Budapest	Országos	Budapest	Országos	Budapest	Országos
Férfi	4	30	7	61	8	79	15	47
Nő	72	290	74	512	102	582	121	582
Összesen	76	320	81	573	110	661	136	629

Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) adatai alapján

Az elkövetések és a sértetté válások számában való eltérést az magyarázza, hogy a bántalmazó személy gyakran többször és több családtagjaival szemben is elköveti az erőszakot. A bűncselekményekkel kapcsolatos adatok ismertetésekor továbbá fontos megemlíteni, hogy a *kapcsolati erőszak* bűncselekmény esetén feltétel a rendszeresség, ami *legalább két* bántalmazási cselekményt jelent. Ha a feltétel teljesül, akkor annak ellenére, hogy a bűncselekményt családon vagy párkapcsolaton belül követték el, az más bűncselekményi kategóriába esik majd (pl. személyi szabadság megsértése, súlyos testi sértés). Azok pedig, akik nem laknak közös lakásban az áldozattal, és közös gyermekük sem született, kívül esnek a kapcsolati erőszak bűncselekmény elkövetői körén. Így az biztosan állítható, hogy a bemutatott adatoknál jelentősen több a hozzátartozójuk, partnerük általi erőszakot elszenvedő áldozatok száma. Ezért a helyzetkép jobb megismeréséhez a kapcsolati erőszak bűncselekményen túl, egyéb **hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekményeket** is vizsgálni szükséges.

Az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásának tapasztalatairól szóló jelentése szerint 2022. évben a regisztrált bűncselekmények 4,7%-át követték el a hozzátartozók sérelmére. Az elkövetők legnagyobb számban és arányban a testi sértés, a kiskorú veszélyeztetése és a zaklatás bűncselekményeket valósították meg.

Hozzátartozók közötti erőszakkal összefüggően országosan 7657 fő sértettet regisztráltak, akik közül 5368 fő (70,1%) **nő** volt. Sérelmükre a leggyakrabban az alábbi bűncselekményeket követték el:

Bűncselekmény megnevezése	Bűncselekmények száma
Zaklatás	836
Tartási kötelezettség elmulasztása	807
Testi sértés	764
Kapcsolati erőszak	540
Kiskorú veszélyeztetése	546
Lopás	413

Készült az ORFK 2023. évi jelentésének adatai alapján

A **férfi sértettek** sérelmére a kiskorú veszélyeztetése (597), a testi sértés (375) és a lopás (372) bűncselekményeket valósították meg leggyakrabban. A kiskorúak sérelmére legnagyobb számban a kiskorú veszélyeztetése (1133 fő) bűncselekményt követték el, amely az általuk elszenvedett bűncselekmények 64,3 százaléka. Ezt követi a testi sértés (168 fő), valamint a szexuális erőszak (126 fő). A 60 évnél idősebb sértettek aránya a hozzátartozók között elkövetett bűncselekmények esetében 12 százalék. Sérelmükre leggyakrabban a lopás (177 fő) és a testi sértés (160 fő) bűncselekményeket követik el hozzátartozóik. 2022-ben hozzátartozó által elkövetett emberölés bűncselekmény áldozatai (94 fő) közül 33 fő időskorú, 44 fő felnőttkorú, és 13 fő kiskorú személy volt.

A hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények 13 százalékát a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) illetékességi területén követték el. A BRFK hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő feladatok végrehajtásáról szóló éves jelentéseiből az alábbi kriminalisztikai adatokat ismerhetjük meg:

	2019		2020		2021		2022	
	Elkövetők száma	Sértettek száma	Elkövetők száma	Sértettek száma	Elkövetők száma	Sértettek száma	Elkövetők száma	Sértettek száma
Férfi	170	172	844	193	730	206	621	297
Nő	804	756	163	797	148	729	108	586
Össz.	974	928	1007	990	878	935	729	883

Készült a BRFK által megküldött jelentések adatai alapján

Az áldozatok életkor szerinti megoszlásának számadatait vizsgálva megállapítható, hogy a vizsgált évek mindegyikében – a szakirodalmi adatokat is alátámasztva – legtöbbször a 18-60 év közötti nők sérelmére követnek el erőszakos cselekményeket a hozzátartozóik.

A családon belüli erőszak áldozatai között azonban jelentős számban megjelennek fiatal- és időskorú személyek is.

	Fiatal- és időskorú sértettek száma			
	2019	2020	2021	2022
18 év alatti sértettek száma	239	223	187	198
60 év feletti sértettek száma	151	139	114	79

Készült a BRFK által megküldött jelentések adatai alapján

A BRFK rendőrkapitányságai a hozzátartozók közötti erőszak esetén, amennyiben kiskorú is jelen van az erőszakos cselekmény elkövetésekor, minden esetben értesítik az illetékes család és gyermekjóléti szolgálatot. A rendőrség által megküldött jelzések és a gyermekjóléti szolgálatok általi értesítések számának alakulását az alábbi táblázatban mutatjuk be:

	Családon belüli erőszak esetén megküldött hatósági jelzések			
	2019	2020	2021	2022
A gyermekjóléti szolgálat felé megküldött BRFK jelzések száma	817	928	796	833
A gyermekjóléti szolgálattól BRFK-hoz beérkezett jelzések száma	228	248	274	338

Készült a BRFK által megküldött jelentések adatai alapján

A családon belüli erőszak áldozatainak védelmét szolgáló **távoltartás** intézményét a 2009. október 1-jén hatályba lépett a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható *ideiglenes megelőző és megelőző távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvényen (Hektv.)* túl az ideiglenes megelőző távoltartó határozat meghozatalának részletes szabályairól szóló 471/2017. (XII. 28.) IM rendelet, valamint a hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtására kiadott 2/2018. (I. 25.) ORFK utasítás szabályozza. A BRFK által közölt fővárosi adatok alapján elmondható, hogy az **ideiglenes megelőző távoltartást** elrendelő rendőrségi határozatok száma 2020 óta jelentősen megnövekedett. Míg 2019-ben 168 esetben hozott ilyen célú határozatot a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésekor a kiadmányozásra jogosult rendőr, 2020-ban ez a szám 255-re emelkedett, ezt követően azonban további emelkedésre nem került sor. 2021-ben 236, 2022-ben 245 esetben került sor a bántalmazottak ilyen formájú ideiglenes védelmére. A BRFK jelentése szerint a „*határozathozatalok számának növekedése részben betudható annak, hogy az ideiglenes távoltartás intézményrendszere egyre ismertebbé és elfogadottabbá válik, valamint a szakterületen döntési jogkörrel rendelkező szakemberek jártassága, érzékenysége is növekedett.*” Fontos azonban megemlíteni azt is, hogy több tanulmány¹⁴ számolt be arról, hogy a koronavírus okozta járványhelyzet alatt számottevően nőtt a családon belül elkövetett erőszak esetek száma. A BRFK jelentése szerint a cselekmények súlyossága is több esetben fokozódott az elmúlt években.

Áldozatokat segítő szolgálatok adatai

A kutatások és a bűnügyi statisztikák túl, az **áldozatok számára szolgáltatást nyújtó szervezetek adatainak** áttekintése is lehetőséget ad a családon belüli erőszak jelenségének alaposabb megismerésére.

Az országos kríziskezelő hálózat az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztériuma által indított **Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT)**, valamint ehhez kapcsolódóan 7 krízisközpont működésének biztosításával jött létre 2005. április 1-jén. A kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem áldozatai számára nyújtott szolgáltatások később további krízisközpontok, félutasházak és titkos menedékházak kialakításával, valamint 2018-ban a krízisambulanciák létrehozásával bővültek. Jelenleg 16 krízisközpont, 9 krízisambulancia, 2 titkos menedékház és 2 államilag fenntartott átmeneti szállás működik Magyarországon.

¹⁴ pl. György, Szabó: [Szerelem a járvány idején. Családon belüli erőszak a COVID-19 első hulláma alatt Magyarországon megtekintése \(mtak.hu\)](https://www.mtak.hu/10212/1/20220301_gyorgy_szabo_szerelem_a_jarvany_idejen_csaladon_beluli_eroszak_a_covid-19_elso_hullama_alatt_magyarorszagon_megtekintese_mtak.hu)

intézmény megnevezése	célcsoport	bekerülés módja	ellátási idő	működési hely
krízisambulancia	erőszakáldozatok, hozzátartozóik, érdeklődők	egyéni megkeresés útján	<i>nem releváns</i>	regionális, Budapest és Pest megye - 1 db
krízisközpont	kapcsolati erőszak áldozatok	OKIT, egyéb hatóságok, szervezetek által	legfeljebb 8 hét	nem nyilvános
titkos menedékház	családon belüli erőszak áldozatok	OKIT-on keresztül	legfeljebb 6 hónap	titkos
átmeneti szállás	emberkereskedelem áldozatai	OKIT-on és egyéb szervezeteken keresztül	90 nap, 90 nappal meghosszabbítható (legfeljebb 6 hónap)	nem nyilvános
félutasház-szolgáltatás	családok átmeneti otthonaiban/ krízisközpontokban, titkos menedékházakban elhelyezett bántalmazottak	pályázat útján (csak biztosítási jogviszonnyal rendelkezők vehetik igénybe)	maximum 5 év	országszerte

Az OKIT által a Főpolgármesteri Hivatal számára megküldött tájékoztatás alapján nyilvántartja és követi a kapcsolati erőszak és emberkereskedelem áldozatainak fogadására kijelölt intézmények szabad férőhelyeit. Kompetenciahatárain belül tájékoztatást és információt nyújt a bántalmazás miatt kialakult válsághelyzetbe került áldozatok részére azokról az elérhető szolgáltatásokról, erőforrásokról és jogi lehetőségekről, amelyek közvetlenül vagy közvetve elősegítik a problémás helyzetek, vagy krízishelyzet megoldását, a szociális biztonság megteremtését. Amennyiben a kialakult krízishelyzet indokolja – a kliens kérésére és szükségleteire tekintettel – segíti és koordinálja a krízisközpontba, vagy titkos menedékházba történő azonnali elhelyezést.

Az OKIT-hoz befutó hívások száma a telefonszolgálat által megküldött tájékoztatás szerint évről évre emelkedik, „ez 2018 és 2022 között évente mintegy 9000-11000 hívást jelentett különféle segítséget igénylő témákban.” 2022-ben a telefonszolgálat 1356 fő (478 nő, 870 gyermek, 8 férfi) elhelyezését kezdeményezte krízisközpontban vagy titkos menedékházban.

Az OKIT e-mailen és chaten is fogad megkereséseket, de ezek alapvető információcserére és tájékoztatásra szolgálnak, kríziselhelyezés ezen a csatornákon keresztül nem lehetséges.

A kapcsolati erőszak áldozatainak történő segítségnyújtás az OKIT részéről az elmúlt 5 évben az alábbiak szerint alakult:

év	az OKIT által kezdeményezett elhelyezések száma összesen (fő)
2018	1314
2019	1176
2020	1439
2021	1295
2022	1356

A fővárosból kezdeményezett elhelyezések számát az OKIT csak az elmúlt két évre vonatkozólag tudta rendelkezésünkre bocsátani, mivel 2021 előtt ilyen jellegű adatot nem rögzítettek. 2022-ben 54, 2021-ben pedig 45 esetben kezdeményeztek Budapestről kapcsolati erőszak áldozatok számára elhelyezést valamely krízisközpontba vagy titkos menedékházba.

Az **OKIT tevékenységével** kapcsolatos 2022. évi adatokról az alábbi tájékoztatást kaptuk:

sikeres hívások száma	11087 (db)
kezdeményezett elhelyezések száma (kapcsolati erőszak)	478 eset, 1356 fő (478 nő, 870 gyermek, 8 férfi)
chaten történt megkeresések száma	80 (db)
e-mailen történt megkeresések száma	105 (db)

Az OKIT segélyvonalán kívül további, civil szervezetek által működtetett telefonvonalak is elérhetők az áldozatok, hozzátartozóik és az érdeklődő szakemberek számára. Ezen szervezetek többnyire különböző célzott csoportokra fókuszálnak, és kapacitásaitól függően, korlátozott időben érhetőek el.

A **NANE Egyesület segélyvonala** heti 22 órában (hétfő, kedd, csütörtök és péntek 18-22 óra között, kedd 8-12 és szerda 12-14 óra között) érhető el elsősorban bántalmazott nőknek és gyerekeknek nyújt segítséget. A NANE telefonrendszerébe 2023-ban 24092 kezdeményezett hívás történt, összesen 2424 különböző embertől; a kapacitásaik alapján rendelkezésre álló idő alatt a hívók körülbelül 30 százaléka tudtak beszélni. A hívók 95 százaléka nő, 4 százaléka férfi volt.¹⁵

¹⁵ A NANE Egyesület adatközlése

A segélyvonalas hívások földrajzi eloszlására vonatkozóan egy kutatásból állnak rendelkezésre adatok: ennek alapján 2019. november 1. és 2020. január 31. között a családon belüli erőszakban érintett hívók 20 százaléka Budapestről, 35 százaléka egyéb vidéki városból, 31 százalékuk magyarországi községből és 14 százalékuk pedig külföldről kereste fel a segélyvonalat.¹⁶

A **PATENT Egyesület** kifejezetten jogi természetű kérdések felmerülése esetén nyújt jogsegélyt telefonon, heti 4 órában (szerdán 16 és 18 óra és csütörtökönként 10 és 12 óra között). Hétfőn 10 és 12 óra, valamint szombaton 16 és 18 óra között pedig „cset-ügyeletet” tartanak a közösségi oldalukon, írásos jogi segítségkérések számára.

A **Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány** 24 év alatti gyerekeknek, szülőknek és szakembereknek működtet napi 24 órában elérhető segélyvonalat, kifejezetten a gyermekbántalmazásra fókuszálva.

2018-ban az országos kríziskezelő hálózat részeként **regionális krízisambulanciák** jöttek létre az kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem áldozatainak segítése és a családon belüli erőszak megelőzése érdekében. Jelenleg 9 különböző városban érhető el ez a típusú ellátás az országban. Budapest és Pest vármegye ellátási területén mindösszesen egy krízisambulancia fogadja az áldozatok, hozzátartozók és az érdeklődő szakemberek megkereséseit. A **budapesti krízisambulanciát** a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet (MÖSZ) tartja fent, az ott dolgozó munkatársak (3 fő) szociális, pszichológiai és jogi tanácsadást nyújtanak a hozzájuk fordulóknak. A krízisambulancia munkatársai, az áldozatvédelemben dolgozó szakemberek és az érintettek beszámolóí alapján egyértelműen megállapítható, hogy a krízisambulancia kapacitásai nem tudják megfelelő időben és mértékben kielégíteni az ellátási területen élő áldozatok szükségleteit. A MÖSZ közhasznú tevékenységéről szóló részletes tartalmi beszámolóiból elérhető adatok is azt támasztják alá, hogy a munkatársak kapacitása évről évre azonos számú új ügyfél fogadását teszi csak lehetővé, mivel az áldozatokkal megkezdett segítő munka egy folyamat, ami hónapokig, akár évekig is eltarthat.

	2018	2019	2020	2021	2022
az adott évben ellátott ügyfelek száma	22	na	185	256	114
az adott évben új ügyfelek száma	22	53	43	46	42

Készült a MÖSZ közhasznú tevékenységéről szóló éves beszámolók alapján

A munkatársakkal készült személyes interjúk alapján elmondható, hogy átlagosan 4-6 hetes várólistával dolgoznak, ami az erőszak áldozatok szempontjából sokszor kifejezetten súlyos problémát jelent.

¹⁶ Forrás: László Loren, A koronavírus-járvány hatása a családon belüli erőszakra. Szakdolgozat, ELTE, 2022

Időskorúak bántalmazása

Az idősbántalmazás a családon belül előforduló erőszak egyik leginkább rejtett, feltáratlan területe, kevesebb társadalmi és szakmai figyelem vetül rá, mint a párkapcsolati erőszakra vagy a gyermekbántalmazásra. Nincs kiépült intézményrendszer a 60 év feletti áldozatok speciális szükségleteinek biztosítására, sem a korai azonosítás, sem az áldozatsegítés területén és nagyon kevés magyarországi adattal és információval rendelkezünk ezen a területen.

Céltott kutatás a 60 év feletti nők partner általi bántalmazásával kapcsolatosan a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézetének munkatársai által készült 2010-ben és 2011-2013 között. A nemzetközi kutatási program¹⁷ első szakaszában bántalmazott idős nőkkel kapcsolatba kerülő szociális intézmények munkatársai körében végeztek kérdőíves felmérést a kutatók és készítettek interjúkat érintett áldozatokkal. Két évvel később a projekt második szakaszában olyan rendőrségi akták számszerűsített és nem számszerűsített elemzésére került sor, melyekben a bántalmazás sértettje 60 éven felüli nő volt.

A kutatás eredményei között megállapításra került, hogy *„azokban az esetekben, amikor a bántalmazás a rendőrség látóterébe került, kiemelkedően magas volt az olyan esetek aránya, ahol az intim kapcsolat formálisan már megszakadt a két fél között, de a gyanúsított folytatta a bántalmazást, sőt esetenként az még intenzívebbé vált. A rendőrségi aktákban, de a projekt korábbi részében (interjú áldozatokkal és szakemberekkel) is bebizonyosodott, hogy az elvált házaspárok gyakran képtelenek külön költözni, anyagi korlátozottságuk miatt akár egy fedél alatt is maradnak. Ilyenkor a bántalmazás tovább folytatódott. Ezen kívül az is bebizonyosodott, hogy a válás, a szakítás gyakran fokozza a bántalmazó agresszivitását.”*¹⁸

Egyik kutatás sem irányult arra, hogy a jelenség elterjedtségére vonatkozóan becslést adjon, a felmérések a vizsgált jelenség megértésére fókuszáltak. Általánosan megállapításra került, hogy a megismert esetek többsége többszörös bántalmazást tartalmazott, egyoldalú, és hosszan tartó volt, és az áldozatok 60 éves kora előtt kezdődött.¹⁹

Az aktavizsgálatok során továbbá megállapításra került, hogy a vizsgált 82 sértett közül egyetlen egy sem volt, aki a párkapcsolati erőszakkal kapcsolatban valamilyen szociális, vagy egyéb szervezettől, intézménytől korábban segítséget kapott volna.

Családon belüli erőszak áldozatok a hajléktalanellátásban

Az otthoni környezetben, házastárs, élettárs által elkövetett erőszakot gyakran említik a női hajléktalanság egyik legfőbb okaként. A RÉSz Szociális és Kulturális Alapítvány saját adatgyűjtése szerint női éjjeli menedékhelyük szolgáltatásait igénybe vevő nők közel 60 százaléka élt már át fizikai bántalmazást, 70 százalékuk verbális bántalmazást és 21 százalékuk szexuális erőszakot.²⁰ A hajléktalanellátásban kifejezetten a nők szükségleteire

¹⁷ Intimate partner violence against older women (IPVoW), <https://mek.oszk.hu/15800/15884/15884.pdf> és Mind the Gaps, Idős nők partner általi bántalmazása, <https://mek.oszk.hu/15900/15919/15919.pdf>

¹⁸ Tóth Olga, Galántai Júlia, Mind the gap! Figyeljünk rájuk!-Hogyan léphetünk fel az idős nőket érő partnerbántalmazás ellen?

¹⁹ Tóth Olga, Róbert Katalin, Idős nők partner általi bántalmazása: Nemzeti Jelentés, Magyarország

²⁰ Dész, Pósfai: Nők és lakhatás, Budapest, 2021, <https://mek.oszk.hu/24500/24504/24504.pdf>

reagáló szolgáltatások csak korlátozottan érhetőek el, a szállást nyújtó intézményekben a női férőhelyek száma a fővárosban nagyon kevés és a koedukált szállókon is kevesebb a nők aránya. A bántalmazott nők szükségleteit (traumafeldolgozás, nyugodt, biztonságos környezet, jogi segítség) kielégíteni a jelenleg működő szállásnyújtó intézményekben gyakorlatilag lehetetlen. A hajléktalanellátásban dolgozó szakemberek számára szervezett szakmai műhelybeszélgetéseken a résztvevők többsége az erőszak áldozatokkal való munkában – az intézmények rossz infrastrukturális adottságain túl – a velük szemben gyakran fennálló paternalista fellépést említette a legproblémásabbnak, mivel a kapcsolati erőszakot átélt áldozatok esetében ez különösen érzékeny kérdés, mert a túlzott kontroll gátolja az önbizalom helyreállítását és az önálló életvitelhez szükséges autonómia kialakulását. Az intézményi ellátásból való kikerülés lehetősége pedig szintén kiemelkedően nagy akadályokba ütközik az egyedülálló nők esetében, a számukra elérhető és megfizethető lakhatási lehetőségek hiánya miatt.

Jelen Stratégia a 2022 júniusában a Fővárosi Közgyűlés által elfogadott *Otthon, mindenkinek. Fővárosi stratégia az otthontalanság és hajléktalanság csökkentéséről* című [dokumentummal](#) összhangban kiemelkedően fontosnak tartja a hajléktalanná válás megelőzése szempontjából a párkapcsolati és családon belüli erőszak áldozatainak a védelmét és egyben javasolja a központi kormányzatnak, hogy – a párkapcsolaton belüli és családon belüli erőszaknak a nők és gyermekes családok hajléktalanná válásában játszott kiemelt szerepére is tekintettel – fejlessze az erőszak megelőzésére és az áldozatok, túlélők védelmére szolgáló intézményeket, programokat és szolgáltatásokat.

V. A STRATÉGIA CÉLJA, FELÉPÍTÉSE

A Stratégia **célja** a családon belüli és párkapcsolati erőszak **megelőzése** és **visszaszorítása**, az **áldozatok védelme** az erőszak minden formájával szemben. A Fővárosi Helyi Esélyegyenlőségi Programmal (FHEP) összhangban jelen Stratégia célja továbbá, hogy hozzájáruljon a nőkkel szembeni **megkülönböztetés** minden formájának megszüntetéséhez, a nők és a férfiak közötti **egyenlőség** elősegítéséhez, a nők pozíciójának megerősítése révén.

A dokumentum közelebbről olyan fővárosi, **szakpolitikai intézkedések** megtervezésének és bevezetéséhez kíván alapot szolgáltatni, amelyek **a családon belüli erőszak megelőzését**, valamint **az áldozatok védelmét és megsegítését** szolgálják.

A Fővárosi Önkormányzat kompetenciájának korlátai

A családon belüli, párkapcsolati erőszak problémája, a nők rendszerszintű elnyomása, – így ezek megoldása is – elválaszthatatlan a társadalmi egyenlőtlenségek rendszerétől és azon belül a nők társadalmi reprodukcióban betöltött pozíciójától. Az egyenlőtlenségek újratermelődését jórészt olyan strukturális és társadalompolitikai tényezők határozzák meg, amelyek a központi kormányzat kompetenciái, és amelyek az önkormányzatok szempontjából a családon belüli erőszakkal kapcsolatos intézkedések, törekvések esetében adottságként, illetve az önkormányzati szinten elérhető eredmények korlátaiként jelentkeznek. További, a társadalom nőkkel szembeni attitűdjével összefüggésben lévő

probléma a családon belüli erőszak elkövetőit nem megfelelő mértékben büntető, áldozatait pedig áldozatként nem elismerő, őket gyakran (újra)traumatizáló joggyakorlat.

A családon belüli erőszak megelőzése és visszaszorítása, továbbá az áldozatok védelme szempontjából az egyik legfontosabb eszköz az elkövetők büntetőeljárás alá vonása, a hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények megfelelő súlyú szankcionálása, és az, ha a büntetőeljárások lefolytatása során kiemelt figyelmet kap a hozzátartozók közötti erőszakos bűncselekmények felderítése és beazonosítása. Mivel azonban a büntetőeljárásokkal kapcsolatos törvényi szabályozás, az igazságszolgáltatás és a rendvédelem szerveinek működése teljes mértékben kívül esik a Fővárosi Önkormányzat kompetenciáján, jelen Stratégia nem tér ki az ezekkel kapcsolatos problémák részletes bemutatására. A dokumentum fókuszában azoknak a beavatkozási lehetőségeknek az beazonosítása áll, melyekkel a Fővárosi Önkormányzat saját hatáskörén belül és lehetőségeihez mérten érdemi változást tud elérni a családon belüli erőszak megelőzése és az áldozatok védelme területén.

A stratégiaalkotás folyamata, a Stratégia felépítése

A Stratégia elkészülését több hónapos kutatómunka előzte meg, mely során a témát tárgyaló magyar és külföldi szakirodalom, és a témában elérhető, releváns statisztikai adatok kerültek feldolgozásra. A Stratégia létrejöttéhez elengedhetetlenek voltak azok a **szakmai műhelybeszélgetések**, amelyekben a családon belüli erőszak áldozataival dolgozó szakemberek, a területen dolgozó kutatók osztották meg a tapasztalataikat, észrevételeiket és javaslataikat. A stratégiaalkotás folyamata során négy, intézménytípusok alapján elkülönített műhelybeszélgetésre került sor a Főpolgármesteri Hivatalban.

Időpont	Meghívottak köre	Résztevők száma
2022. 06. hó	családsegítő és gyermekjóléti központok munkatársai	23 fő (12 kerületi intézményből)
2022.06. hó	családok átmeneti otthonai, krízisközpontok munkatársai	7 fő (7 intézmény)
2022.06. hó	hajléktalanellátásban dolgozók	8 fő (8 intézmény)
2022.06. hó	civil szervezetek munkatársai, szakértők, kutatók	7 fő
2022.08. hó	korábbi szakmai műhelybeszélgetésen résztvevők, interjúalanyok (érintettek, szakértők)	22 fő

Az 5. műhelybeszélgetésre a korábbi alkalmakon résztvevők és az egyéni interjúk alanyai kaptak meghívást, ahol közösen véleményezték a stratégiakészítés során kidolgozott problématerképet, valamint az addigra beazonosított fővárosi intézkedési javaslatokat. A

Stratégia kiemelten fontosnak tekinti a családon belüli erőszakban érintett áldozatok tapasztalatainak és javaslatainak becsatornázását. A téma érzékenységre való tekintettel az **érintettek bevonására** személyes interjúk keretében került sor. A Stratégia továbbá támaszkodik civil szakértőkkel és áldozatvédelmi hálózat intézményeiben dolgozókkal készített egyéni interjúkra, valamint a stratégiaalkotás során a téma szakértőivel való szakmai konzultációkra is.

A Stratégia problématerképe és a tervezett fővárosi intézkedések bemutatásra kerültek a Fővárosi Önkormányzat esélyegyenlőségért felelős civil szakmai fórumaként működő **Esélyteremtő munkacsoport** 2023. évi I. ülésén. A Stratégia előzetes változata a **Fővárosi Időügyi Tanács** 2024. évi I. ülésén is bemutatásra került. A Stratégia előzetes változatának **nyilvános társadalmi egyeztetésére** 2024. 01.30. és 2024.02.20. között került sor.

A Stratégia **felépítése** követi az áldozatvédelem egymásra épülő és egymást kiegészítő fázisait. Ennek megfelelően három fejezetben mutatja be a **MEGELŐZÉS**, a **KORAI AZONOSÍTÁS** és az **ÁLDOZATSEGÍTÉS** területén beazonosított főbb problémákat, adaptálható jó gyakorlatokat, majd feladatokat ír elő a Fővárosi Önkormányzat számára.

VI. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK MEGELŐZÉSE

A családon belüli erőszak megelőzéséhez alapvető változásokra van szükség azokban a társadalmi normákban, attitűdökben és struktúrákban, amelyek a családon belüli erőszakot elfedik, elősegítik és erősítik, amelyek megerősítik a nők és férfiak között fennálló társadalmi egyenlőtlenségeket. A családon belüli erőszak prevencióját célzó intézkedések éppen ezért elsősorban a szélesebb társadalomra koncentrálnak. Arra irányulnak, hogy felismerjük és beazonosítsuk a családon belüli erőszak társadalmi okait, és a nemek közötti társadalmi egyenlőtlenségeket, és a családon belüli erőszakot így társadalmi, nem pedig egyéni problémaként kezeljük.

A társadalom széleskörű informálása és érzékenyítése ugyanakkor nemcsak a családon belüli erőszak megelőzésében, de annak korai azonosításában és az áldozatvédelemben is fontos szerepet tölt be. A családon belüli erőszakot, annak okait, dinamikáit és áldozatokra gyakorolt hatásait mélyebben megértő társadalom tagjai képesek időben észlelni a velük szemben és környezetükben történő erőszakot, képessé válnak hatékonyan közbeavatkozni, és az áldozatoknak empatikusan, megértően segíteni. Jelen stratégia egyértelmű szerepet jelöl ki a főváros számára a társadalom, elsősorban a főváros lakosságának tájékoztatásában és érzékenyítésében, kiemelt célcsoportként kezelve az áldozatokat, valamint a gyerekeket és a fiatalokat.

A megelőzés területén azonosított főbb problémák

- *A társadalom általánosan áldozathibáztató attitűdjei, hiányos ismeretei a családon belüli erőszak jelenségéről, annak felismeréséről.*
- *Az áldozatok hiányos ismeretei a saját jogaikról, a családon belüli erőszakról, mint társadalmi jelenségről.*

Az, hogy a családon belüli erőszak, mint a nemek közötti egyenlőtlenségből fakadó társadalmi probléma ritkán jelenik meg a közbeszédben, az erőszakos eseteknek a rejtve maradását segíti elő, érintetlenül hagyva a széles körben elterjedt áldozathibáztató és szexista vélekedéseket, attitűdöket. Az áldozatok emiatt gyakran érezhetik úgy, hogy egyedül vannak a problémáikkal, hogy az őket érő erőszak „normális”, ami hozzájárul ahhoz, hogy a bántalmazó kapcsolataikból ne vagy nehezen tudjanak csak kilépni.

Áldozathibáztató nézeteket tükröznek a Kantar Hoffmann piackutató cég 2021-ben készült, a felnőtt magyar lakosság (18 és 65 év közöttiek) körében végzett 1500 fős reprezentatív [kutatásának](#) az eredményei is: a megkérdezettek 60 százaléka gondolta úgy, hogy ha a bántalmazás áldozata nem lép ki egy erőszakos kapcsolatból, a következményekért részben ő is felelős. A válaszolók 40 százaléka pedig úgy gondolta, hogy a nők bosszúból vádolják meg a partnerüket családon belüli erőszakkal akkor is, ha semmi sem történt.

- *Hiányzó ismeretek a megfelelő segítségnyújtási lehetőségekről, az áldozatsegítő intézményrendszerekről, szervezetekről.*

Sok áldozatnak nincsen lehetősége és módja a bántalmazó kapcsolatokból való kilépésre olyan külső, akár materiális, akár pszichológiai támogatás nélkül, amely szolgáltatásokat a családon belüli erőszak áldozataival foglalkozó intézmények és szervezetek nyújtani tudnak, így ezek ismeretének hiánya az áldozatok bántalmazó kapcsolatokból való kilépését jelentősen megnehezíti, helyzetüket kilátástalanabbá teszi.

- *A gyerekek és fiatalok hiányos ismeretei az egyenlőségen alapuló, erőszakmentes párkapcsolatokról, a szexről, a családon belüli erőszak jelenségéről, annak felismeréséről, a lehetséges segítségkérési lehetőségekről.*
- *Az iskolai prevenciós foglalkozások hiánya, alacsony száma.*

Ahogy az a korábban bemutatott adatokból is megismerhető, a gyermekek és fiatalok jelentős mértékben érintettek a párkapcsolati és a családon belüli erőszak jelenségében, ezért az iskolai foglalkozások alapvető és fontos részei a családon belüli erőszak megelőzésének. Magyarországon mégis kevés szó esik a hasonló témákról a formális oktatáson belül. A pedagógusképzés továbbra sem készíti fel a leendő tanárokat arra, hogyan beszéljenek a diákjaikkal hasonló témákról, ezért a prevenciós foglalkozások tartása az elmúlt évtizedben nagyrészt civil szervezetekre hárult. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 2021. évi módosítását követően azonban civil szervezetek iskolai szinten végzett prevenciós tevékenysége gyakorlatilag ellehetetlenült. A törvénymódosítás következtében, nevelési-oktatási intézmény – saját pedagógusmunkakörben foglalkoztatott alkalmazottján, az intézményben iskola-egészségügyi szolgálatot ellátó szakemberen, és az intézménnyel kötött együttműködési megállapodással rendelkező állami szervén kívül más személy vagy szervezet – tanórai vagy egyéb, a tanulók részére tartott foglalkozás keretében szexuális kultúrával, nemi étellel, nemi irányultsággal, szexuális fejlődéssel, a kábítószer-fogyasztás káros hatásaival, az internet veszélyeivel és egyéb testi és szellemi egészségfejlesztéssel kapcsolatos foglalkozást csak akkor tarthat, ha azt a jogszabályban kijelölt szerv nyilvántartásba vette. A szükséges nyilvántartásba vételt szabályozó intézményrendszer kiépítésére és az eljárás rendeleti

szabályozására azonban a prevenció foglalkozásokat végző civil szervezetek két éve hiába várnak.

Lehetséges megoldások, önkormányzati jó gyakorlatok

Lakossági információs kampányok

A lakossági információs kampányok hatékony eszközei lehetnek a társadalom érzékenyítésének, tájékoztatásának és gyakorlati információk átadásának is, így fontos szerepük van a családon belüli erőszak megelőzésében, korai azonosításában, valamint az áldozatsegítésben egyaránt.

A társadalmi célú kampányok esetében fontos kritérium, hogy meghatározott céllal rendelkezzenek, és a célközönségüket gondosan beazonosítva, a célközönségre szabott üzenetekkel és csatornákon keresztül jussanak el a lakossághoz. Ezért különböző kampányok szolgálhatnak a lakosság szélesebb körű tájékoztatására és érzékenyítésére, az áldozatok tájékoztatására, valamint kifejezetten fiatalok elérésére. Míg a társadalom általános tájékoztatásánál az érzékenyítés és szemléletformálás, a családon belüli erőszak jelenségéről való információnyújtás állnak a fókuszban, az áldozatok esetében a kampányok legfontosabb célja a megfelelő és gyors segítséghez való hozzájutás elősegítése.

A családon belüli erőszakról szóló kampányok irányulhatnak például:

- a családon belüli erőszak, mint társadalmi probléma bemutatására, az erről való információátadásra, szemléletformálásra;
- a családon belüli erőszak jeleinek felismerésére és a családon belüli erőszak áldozatainak való megfelelő segítségnyújtási lehetőségek ismertetésére;
- a családon belüli erőszak áldozatainak való gyakorlati információátadásra (pl. segélyvonalak elérhetőségei, segítő intézmények, szervezetek, kapcsolódó jogszabályok);
- az egyes áldozatokat segítő intézmények vagy szervezetek munkájának, szolgáltatásainak bemutatására, népszerűsítésére.

A családon belüli erőszak témájában mind nemzetközi, mind hazai szinten találunk példákat különböző társadalmi célú kampányokra, a fővárosban ilyen sikeres kampányok többek között a IX. és a XV. kerületben valósultak meg.

A XV. kerületi Önkormányzat 2020-ban Nem magánügy! címmel kiadvánnyal, plakátkampánnyal és cikksorozattal vett részt a 16 Akciónap a Nők Elleni Erőszak Ellen kampányban. A helyi Családsegítő és Gyermekjóléti Központ munkatársai a kerületi lakótelepeken a közös képviselőkkel egyeztetve az intézményük szolgáltatásairól, elérhetőségeiről tájékoztató szórólapokat és plakátokat helyeztek ki az épületekben, miközben a helyi lapban tájékoztató, figyelemfelhívó, a segítségkérési információkat bemutató melléklet jelent meg.

A IX. kerületben 2021-ben egy „matrica kampánnyal” párhuzamosan indult az ún. „tudatos szomszéd” képzés, amely a szomszédsági rendszerekre, közösségekre koncentrálva képzési a lakosokat arról, hogyan vehetik észre, ha a környezetükben bántalmazás történik, hogyan avatkozhatnak közbe a saját testi és érzelmi határait figyelembe véve, és hogyan segíthetnek hatékonyan az áldozatoknak. A képzések keretei rugalmasak, igazodnak az adott helyzethez, az információátadás nem frontális oktatási formában, inkább beszélgetéseken, programokon keresztül történik.

A Fővárosi Önkormányzat számára javasolt feladatok

A családon belüli és párkapcsolati erőszak **megelőzése** és **visszaszorítása** érdekében a Fővárosi Önkormányzat:

- a) indítson a lakosság családon belüli erőszak és gyermekbántalmazás témájával kapcsolatos edukációját, szemléletformálását célzó kommunikációs kampányokat, bevonva az e célra hasznosítható - közvetett vagy közvetlen - tulajdonában lévő hirdetőfelületeket. Az információs és érzékenyítő kampányok tervezése során vegye figyelembe a témával foglalkozó civil szervezetek és szakértők szakmai javaslatait annak felépítésével, céljaival, kommunikációs csatornáival és tartalmával kapcsolatban;
- b) segítse elő az áldozatokat segítő intézmények vagy szervezetek munkájának, szolgáltatásainak bemutatására, népszerűsítésére alkalmas rendezvények, szakmai fórumok megvalósulását;
- c) teremtsen meg a megelőző programok megvalósulásának és a munkatársak képzésének lehetőségét a saját tulajdonú és fenntartású cégekben és szociális intézményekben;
- d) vizsgálja meg a IX. kerületben működő „Tudatos Szomszéd” program adaptálásának és szélesebb körű megvalósíthatóságának lehetőségét (pl. további budapesti kerületekbe és a fővárosi önkormányzati tulajdonú társasházakra való átültetésével);
- e) tegye lehetővé a családon belüli erőszakkal kapcsolatos szemléletformáló és információs plakátok, szórólapok, kiadványok kihelyezését, terjesztését azon fővárosi önkormányzati tulajdonú vagy fenntartású cégekben és intézményekben, ahol a lakosság széleskörűen elérhető (pl. könyvtárak, rendezvényhelyszínek, ügyfélszolgálati irodák);

- f) segítse elő a területen dolgozó civil szervezetek meglévő prevenció foglalkozásainak, szakember képzéseinek megvalósítását és minél széleskörűbb hozzáférhetőségét. A civilek iskolákból való kiszorulására reagálva lehetőségei szerint biztosítson külső helyszíneket a fiatalokat célzó prevenció foglalkozások megvalósítására.

VII. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK KORAI AZONOSÍTÁSA

A párkapcsolati és családon belüli erőszak természetrajzára általában jellemző a ciklikusság, amelyben az ún. „mézeshetek” időszakát a feszültség felgyülemelésének szakasza, majd egy erőszakkitörés követi. Ezután általában ismét a „mézeshetek”, a „békülés” időszaka következik. A párkapcsolati és családon belüli erőszak eseteiben továbbá jellemző, hogy a bántalmazó által elkövetett erőszak mennyisége és súlyossága az idő elteltével fokozódik, az erőszakkitörések egyre gyorsabban követik egymást és egyre súlyosabb sérülést okoznak az áldozat számára. Az erőszak gyakran az egyre szorosabb elköteleződéssel párhuzamosan is fokozódik: ilyen lehet a házasság, vagy a gyermekek születése, melyekkel a női partner egyre kiszolgáltatottabbá válik az elkövetőnek.²¹ A párkapcsolati és családon belüli erőszak korai azonosítása és az áldozatoknak való korai segítségnyújtás éppen ezért megelőzheti az erőszakos cselekmények megismétlődését, és súlyosságuk fokozódását, ezáltal az áldozat további lelki és fizikai traumatizálódását, anyagi és személyi függetlenségének, önbecsülésének, szociális védőhálóinak fokozatos elvesztését – ami a bántalmazó kapcsolat későbbi szakaszaiban erősebb függéseket alakíthat ki az áldozat és a bántalmazója között, nehezebbé téve ezzel a kapcsolatból való kilépést.

A Stratégia korai azonosítás témáját feldolgozó fejezete ezért elsősorban az **észlelő- és jelzőrendszer** tagjainak feladataival foglalkozik, mivel ezen személyeknek és intézményeknek meghatározó szerepe van a családon belüli erőszak korai azonosításában és az áldozatoknak való mielőbbi, hatékony segítségnyújtásban.

Hazánkban a családon belüli erőszak áldozatainak védelme a gyermekre és a gyermekes családokra fókuszál, ezt támasztja alá az is, hogy az észlelő és jelzőrendszer működésének alapját a gyermekvédelmi törvény²² adja. A jelzőrendszer tagja minden olyan ágazat, intézmény és szakember, aki az alaptevékenységénél fogva rendszeresen kapcsolatba kerül és kerülhet családon belüli erőszak áldozataival, úgy mint:

- az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos,
- a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,
- a köznevelési intézmények és a szakképző intézmények,
- a rendőrség,
- az ügyészség,

²¹ NANE Egyesület, Miért marad? - Családon belüli és párkapcsolati erőszak - hogyan segíthetünk? Kézikönyv segítő foglalkozású szakemberek számára, Budapest, 2015

²² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

- a bíróság,
- a pártfogó felügyelői szolgálat,
- az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
- a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
- az egyesületek, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,
- a foglalkoztatás-felügyeleti hatóság,
- a javítóintézet,
- a gyermekjogi képviselő,
- a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatal,
- az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv,
- a települési önkormányzat jegyzője,
- a büntetés-végrehajtási intézet,
- a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők.

A fent meghatározott intézmények és személyek *„kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál, hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.”*²³

Ilyen jelzéssel és kezdeményezéssel bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet is élhet. A korai azonosítás szempontjából mindenképp említeni szükséges továbbá a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény szerinti **családvédelmi koordinációért** felelős szerv felelősségét és feladatait is, melyek az alábbiak:

- kezdeményezi a jelzőrendszer szerinti személynek, illetve szerv alkalmazottjának fegyelmi *felelősségre vonását*, amennyiben a jelzési és együttműködési kötelezettségnek nem tesz eleget,
- a bántalmazott *kérelmére* személyesen *meghallgatja* őt (ebben az esetben a bántalmazó meghallgatására is sor kerül azzal, hogy a bántalmazott kérelmére a bántalmazót és a bántalmazottat külön-külön kell meghallgatni),
- a hozzátartozók közötti erőszak, vagy annak veszélye miatt tett jelzés fogadását követően a bántalmazottat és a bántalmazót személyes meghallgatás érdekében történő *megjelenésre hívhatja*,
- *tájékoztatást ad* a bántalmazottnak a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható intézkedésekről, a bántalmazottat megillető jogosultságokról, a család és a gyermekek védelmét szolgáló szociális intézményrendszerről és szolgáltatásokról, valamint arról, hogy a hozzátartozók közötti erőszak miatt helye van-e büntető- vagy szabálysértési eljárás megindításának, továbbá a hamis vád következményeiről,

²³ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

- a bántalmazott kérelmére a családvédelmi koordinációért felelős szerv *gondoskodik* arról, hogy a bántalmazott jogi, egészségügyi, pszichológiai és mentálhigiénés segítséget kapjon,
- tájékoztatást ad a bántalmazónak a hozzátartozók közötti erőszak folytatásának következményeiről,
- tájékoztatja a bántalmazottat és a bántalmazót az igénybe vehető terápiás kezelésekről és más segítségnyújtási, konfliktuskezelő lehetőségekről, (ezek eléréséhez igény szerint segítséget ad),
- a személyes meghallgatáson elhangzottakat jegyzőkönyvbe foglalja és – a bántalmazott akaratának figyelembevételével – megteszi a szükséges intézkedéseket a hozzátartozók közötti erőszak megelőzése vagy megszakítása érdekében,
- az eljárásáról és a feltárt tényekről haladéktalanul tájékoztatja a rendőrséget.

A Kormány a családvédelmi koordinációért felelős szervként a települési önkormányzat **jegyzőjét** jelöli ki ²⁴, ezáltal a fővárosban a kerületi önkormányzatok hatásköre és feladata jelentős a családon belüli erőszak korai felismerése és az áldozatok védelme területén. Aminek következtében az önkormányzatok fenntartásában működő családsegítő és gyermekjóléti központok munkája kiemelkedően fontos a korai felismerés és az áldozatok hatékony segítése területén.

A korai azonosítás területén beazonosított főbb problémák

- *A családon belüli erőszak felismerésének elmulasztása*

Az észlelő- és jelzőrendszeri kötelezettséggel bíró személyek és szervek dolgozói esetében fennálló egyik legalapvetőbb probléma, amikor nem ismerik fel a kapcsolaton belüli bántalmazás jeleit, így elmulasztják az ezzel kapcsolatos jelzést és segítségnyújtást. A bántalmazó kapcsolatban élők többnyire szégyellik a bántalmazást, az áldozatok gyakran önmagukat hibáztatják az őket érő erőszak miatt, ezért sokszor a velük kapcsolatba kerülő személyeknek, szakembernek kell felismernie a bántalmazásra utaló jeleket, mert az áldozatok maguktól nem feltétlenül fognak erről beszélni, segítséget kérni. Gyakran előfordul, hogy az áldozatok – látszólag – más jellegű problémák kapcsán kerülnek a jelzőrendszeri intézmények, személyek látókörébe, például sokat hiányzik a gyerekük az iskolából, alkoholt vagy kábítószerrel fogyasztanak, pszichoszomatikus tünetek vannak, fizikai sérüléseiket kell ellátni, vagy sokszor hiányoznak a munkahelyükről. Ilyenkor a megfelelően képzett jelzőrendszeri tagok a figyelmeztető jeleket felismerve képesek észlelni a bántalmazó kapcsolatot és képesek adekvát segítséget nyújtani.

A családon belüli erőszak áldozatainak, a területen dolgozó szakértőknek és maguknak a jelzési kötelezettséggel bíró intézmények munkatársainak a tapasztalati alapján azonban a bántalmazás felismerése gyakran nem történik meg, aminek több oka is lehet. Problémaként jelenik meg az észlelő- és jelzőrendszer tagjainak képzetlensége a családon belüli, párkapcsolati erőszak témájában, ami ellehetetleníti a bántalmazás ismérveinek

²⁴ 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről

felismerését, így a bántalmazás (korai) azonosítását is. Emellett, ha a jelzőrendszer egy tagja fel is ismeri a bántalmazást, gyakran nincs megfelelő tudása a bántalmazás természetéről és arról, hogy miként tud akkor és úgy beavatkozni, amivel a leghatékonyabb eredményt éri el az áldozat szempontjából.

- *A családon belüli erőszak lekicsinylése*

A családon belüli erőszak korai azonosításával összefüggő súlyos és széles körben megfigyelhető probléma az erőszak elbagatellizálása, melynek során az áldozat szavahihetőségét a jelzőrendszer tagjai kétségbe vonják, az általuk átélt erőszakot lekicsinylik, relativizálják, vagy az őket ért erőszakért az áldozatokat hibáztatják

„Ha valaki bántalmazott, és ebbe a rendszerbe kerül, akkor az egy pokol, mert folyamatosan bizonygatnia kell, hogy ő bántalmazott, és azzal szembesül, hogy nem hisznek neki.“

- kerületi családsegítő szolgálat munkatársa

Az áldozatok számára a kifejezett segítségkérésig sokszor hosszú, bántalmazott kapcsolatban töltött idő, és sok trauma átélése vezet, ezért kiemelten fontos, hogy amikor segítséget kérnek, megfelelő, empatikus, a párkapcsolati erőszak természetrajzát ismerő segítőkkel és hatékony terápiás módszerekkel találkozzanak.

Magyarországon ennek ellenére sok áldozat számol be arról, hogy segítségkérés esetén áldozathibáztató, sokszor ellenséges és megalázó reakciókkal találkoznak, és ezt erősítik meg a jelzőrendszer intézményeiben dolgozó személyek és az áldozatokkal dolgozó civil szervezetek, szakértők is.

„Azt láttam, hogy ül egy nő az asztalnál, és öt férfi rendőr körbeállja – elmondja a nő, hogy a férfi irracionális dolgok miatt szétveri – ekkor a rendőr azt mondja, hogy „Ja, szóval szerelemfélézés.” Nagyon lekezelő volt és áldozathibáztató. A jelen lévő szociális munkás úgy érezte, hogy ha pattog, a rendőr még ennyit sem fog megtenni. Miközben a rendőrök ilyen lekezelő módon kihallgatták a nőt, a bántalmazó férfi fogta a nő bankkártyáját és személyijét, és elment.“

- hajléktalanellátásban dolgozó szociális munkás

- *A jelzésadás elhanyagolása vagy áthárítása*

Az észlelő- és jelzőrendszerrel kapcsolatos további probléma a jelzésadás elhanyagolása, áthárítása más jelzőrendszeri tagokra, esetleg magára az áldozatra. Ennek oka lehet a már említett ismerethiány a családon belüli erőszak jelenségéről, azonban a szakmai műhelyeken résztvevők beszámolója arra világítanak rá, hogy a jelzésadás elhanyagolása történhet túlterheltség vagy a megfelelő eljárási protokollok hiánya miatt is. A rendvédelmi, szociális és egészségügyi területen gyakran találkozhatunk munkaerőhiánnyal és a dolgozók túlterheltségével, ami miatt az ügyfelekre – *így a családon belüli erőszak áldozataira is* – a szükségesnél gyakran jóval kevesebb idő jut.

A jelzésadás elhanyagolásához vezethet továbbá az is, ha az észlelő és jelzőrendszer tagjai nem rendelkeznek megfelelő bevett intézményi gyakorlatokkal arról, hogy miként kell kezelni a családon belüli erőszakkal kapcsolatos eseteket, vagy nem ismerik vagy nem alkalmazzák az erre vonatkozó, már létező intézményi eljárásrendeket, protokollokat. A rendőrséggel kapcsolatban visszatérő szubjektív tapasztalata a szakmai műhelyeken résztvevő intézmények dolgozóinak, hogy gyakran a „sok papírmunkára” hivatkozva nem indítanak eljárást a bántalmazó ellen vagy nem adnak ki ideiglenes megelőző távoltartásról szóló határozatot. A BRFK által megküldött kerületi adatok áttekintése alapján elmondható, hogy az ideiglenes megelőző távoltartásról szóló kiadott határozatok területi eloszlása nem egyenesen arányos a hozzátartozók közötti erőszak sértetteinek területi megoszlásával,²⁵ ennek természetesen több oka is lehet, a jelenség jobb megértése érdekében a kerületi rendőrkapitányságok tapasztalatainak megismerésére volna szükség.

- *A családon belüli erőszak és bántalmazás párkapcsolati konfliktusként való azonosítása és kezelése*

Amint azt a Stratégia alapvetésekről szóló első fejezete már rögzítette, a családon belüli és párkapcsolati erőszakra, mint a hatalmi egyenlőtlenségeken alapuló bántalmazási formára tekintünk, amelynek során a bántalmazó módszeresen és rendszeresen szóbeli, lelki, testi, szexuális vagy gazdasági-társadalmi erőszakot alkalmaz az áldozatával szemben. Az erőszak a bántalmazó fölérendelt pozíciójának biztosításáról és megerősítéséről szól, ciklikus és az idő előrehaladtával általában súlyosbodó.

Ahogy a Nők A Nőkért az Erőszak Ellen (NANE) Egyesület a bántalmazás természetrajzáról szóló kézikönyvében²⁶ utal rá, a család- és párterápia, valamint a mediáció a családon belüli erőszak esetén kifejezetten ellenjavallt, mivel ezek a módszerek csak egyenlő felek között működőképesek. Az egyenlőtlenségen alapuló bántalmazó kapcsolatban az egyik fél kiszolgáltatott helyzetben van, míg a másik manipulatív. Ez többnyire azt eredményezi, hogy a közös beszélgetések, terápiás ülések során a bántalmazott fél a félelem miatt nem fog tudni egyenrangú módon megnyilvánulni, és a terapeuta sem ismeri meg a helyzetet kellő mélységekben. Amennyiben a bántalmazott fél mégis el tudja mondani az őt ért sérelmeket és problematizálja az őt érő erőszakot, a bántalmazó fél ezt árulásként élheti meg, ami a bántalmazást súlyosbíthatja. Ennek ellenére a hazai áldozatsegítő intézményekben és a jelzőrendszer tagjainál gyakran tartja magát az a szemlélet, ami szerint mindkét fél álláspontját meg kell hallgatni, és a kapcsolat helyrehozása érdekében mediációt vagy párterápiát érdemes alkalmazni – főleg, ha közös gyermek is érintett.

²⁵ 2021-ben az elrendelt ideiglenes megelőző távolléstartások száma a XIV., VII. és IV. kerületben volt a legmagasabb, a hozzátartozók közötti erőszak sértetteinek a száma a XVIII., XIII., VII. kerületben volt a legmagasabb Budapesten.

²⁶ NANE Miért marad? - Családon belüli és párkapcsolati erőszak - hogyan segíthetünk? Kézikönyv segítő foglalkozású szakemberek számára, 2015

Lehetséges megoldások, jó gyakorlatok

Az észlelő és jelzőrendszer tagjainak képzése

A családon belüli erőszak témáját feldolgozó hatékony és korszerű képzés **alapvetése**, hogy a hozzátartozók közötti erőszakra az egész társadalmat érintő problémaként tekint, amelynek a megoldásában az egész társadalomnak szerepet kell vállalnia. Felismeri, hogy a családon belüli erőszak a társadalmi hatalmi viszonyokhoz és az egyenlőtlen nemi szerepekhez kötött, az áldozatai elsősorban nők és gyerekek.

A hatékony képzés ismérvei

Egységes alapelvek és értékek:

Fontos általános szempont, hogy a képzések mindegyike azonos alapértékeken és alapelveken, egységes szemléleten alapuljon: az emberi jogi megközelítést, a zéró tolerancia elvét alkalmazva, a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőtlenségeket figyelembe véve.

Egységesített, de mégis intézményre szabott:

A jelenleg elérhető képzési anyagok viszonylagos sokfélesége nem biztosít megfelelő szakmai standardokat és tovább mélyíthetik az egyes intézmények és résztvevők hozzáállása közötti különbségeket. A képzési anyag egységesítése csak az egyes intézménytípusok között valósítható meg, hiszen az egyes jelzőrendszeri szervezetek, intézménytípusoknak más-más szerepe van az erőszak jelzésében, az áldozatok segítésében. Ezeket a különbségeket a képzési anyagoknak érdemes figyelembe vennie, a képzés alatt pedig fontos teret engedni az adott intézményekben dolgozók tapasztalatainak, igényeinek is.

Kötelező és ingyenesen hozzáférhető:

Bár a képzés kötelezővé tétele a tapasztalatok szerint ronthatja a képzésen résztvevők általános morálját, a kötelező képzések alapvető részei egy intézményen belüli általános szemléletváltásnak, hozzájárulnak az intézményen belüli tudásbeli egyenlőtlenségek megszüntetéséhez, és kiküszöbölhetik az áldozatnak nyújtott ellátás esetlegességét, annak minőségbeli eltéréseit. A kötelező jelleg első sorban akkor ajánlott, ha a többi kritérium is teljesül, illetve a képzés térítésmentesen biztosított a dolgozók számára.

Több alkalmas:

Mind a képzők mind a képzésekben résztvevő intézményi dolgozók tapasztalatai azt mutatják, hogy a megfelelő tudás megszerzéséhez, a témában való elmélyüléshez nem elég egy képzési alkalom. A hatékony és eredményes képzések éppen ezért több alkalomból állnak, amelyben az egyes alkalmak képzési anyagai szorosan egymásra épülnek, a képzések résztvevői alapvetően nem cserélődnek, hanem tanfolyam szerűen járják végig a képzést.

Esetmegbeszéléseket tartalmaz:

Az esetmegbeszélések teret adnak arra, hogy az intézmények dolgozói az általuk behozott konkrét eseteken keresztül dolgozzák fel a családon belüli erőszak témáját, dolgozzanak ki minta cselekvési terveket, akár protokollokat és egymással is megosszák az esetekkel kapcsolatos tapasztalataikat. Éppen ezért a megfelelő képzéseknek fontos része az esetmegbeszélés, ami lehet a képzés integráns része vagy kiegészítője és történhet az utánkövetés részeként.

Utánkövetést tartalmaz:

Az utánkövetés alkalmat ad az intézményi dolgozók számára, hogy az elsajátított anyagok alkalmazását, akár konkrét eseteket a képzőkkel később újra átbeszéljenek, a képzőknek pedig arra, hogy visszajelzést kapjanak a képzési anyag hatékonyságáról. Az utánkövetés állhat egy vagy több alkalomból, esetmegbeszélések formájában akár része lehet hosszabb távú együttműködésnek is.

Traumatudatos szolgáltatási módszertan alkalmazása

Ahogy egy szervezet szakmai stábjába és egyéb dolgozói egy jelenséget értelmeznek, meghatározza az ügyfeleknek adott válaszok jellegét, minőségét és következetességét.

A nemzetközi és hazai szakértők és áldozatvédelmi szervezetek által is ajánlott és alkalmazott úgynevezett **Traumatudatos Szolgáltatás** (Trauma-Informed Practice, TIP) módszertana jó útmutató lehet a családon belüli és párkapcsolati bántalmazottakkal való munkához az intézmények, szervezetek számára. A traumatudatos megközelítés teljes szervezetet érintő szemléletet követ, és célja az ügyfelek szakszerű, pszichológiai szükségletek és traumák hatásait is figyelembe vevő támogatása.

A megközelítés fontosnak tartja a traumatikus előzmények felmérését, a stigmatizálás és hibáztatás hatásaira való érzékenységet, a támogató kapcsolatok alapvető jelentőségét, a fizikai és érzelmi biztonság iránti igény kielégítésére való törekvést, és az ügyfelek belső erőforrásainak tudatosítását és autonómiájuk elősegítését. A módszer felismeri az ügyfelek nehézségeit a bizalmi kapcsolatok kialakításában és elősegíti, hogy az ügyfelek felismerjék és jobban megértsék az életeseményeik pszichológiai és traumatikus hatásait, miközben lehetőséget ad nekik a saját támogatási szükségleteik megfogalmazásában való részvételre.

A Traumatudatos Szolgáltatás továbbá hangsúlyozza, hogy a bántalmazótól való félelem és a kapcsolati erőszakhoz kapcsolódó szégyen és hibáztatás, hogyan vezet a túlélők segítségkérésben való akadályozottságához. A Traumatudatos Szolgáltatás kialakításához elengedhetetlen az intézményen belül létező egységes értelmezés és szemlélet a nők elleni erőszakkal és az ezzel összefüggő problémákkal kapcsolatban, amelyhez a munkatársak széleskörű és hozzáértő szakértők általi képzése elengedhetetlen.

Kerületi jó gyakorlatok a helyi együttműködések fejlesztése érdekében

XIV. kerület:

Zugló Önkormányzata az áldozatvédelmi feladatainak hatékonyabb ellátása érdekében létrehozta a **Zuglói Áldozatsegítő Szakmai Együttműködési Rendszert** (ZÁSZER), aminek célja a bűnmegelőzés, az áldozattá válás megelőzése, és az áldozatok megfelelő segítése.

A kerületben az áldozatvédelem területén dolgozó szakemberek közötti tapasztalatcsere rendszeres. A ZÁSZER szakmai értekezletein döntött arról, hogy együttműködést szabályozó protokollt és eljárásrendet dolgoz ki. Az önkormányzat tájékoztatása szerint az együttműködési rendszer keretében kidolgozásra kerül a kerületi rendőrkapitányság, a helyi családsegítő központ, a gyámhivatal, és a családvédelmi koordinációs szerv közreműködésével „Bántalmazási Protokoll” is.

III. kerület:

Az Óbuda-Békásmegyer **Áldozatvédelmi Szakmai Együttműködési Rendszer** (ÁSZER) az áldozattá válás megelőzése és a bűncselekmények áldozataivá vált személyek hatékonyabb, helyi szintű segítése érdekében működik.

Az ÁSZER a nők elleni, párkapcsolati, illetve családon belüli erőszak áldozatainak védelmét és támogatását, illetve a lakosság tájékoztatását, a megelőzést szolgáló önkormányzati kezdeményezés. Tagszervezetei a kerületi gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai, valamint az áldozatokkal kapcsolatba kerülő állami, illetve civil szervezetek, egyházak képviselői.

A Fővárosi Önkormányzat számára javasolt feladatok

A Fővárosi Önkormányzat – közszolgáltató cégei és szociális intézményei által – több mint 27 ezer munkavállalót foglalkoztat, ezért a korai felismerés és az áldozatok védelme érdekében kiemelten fontos egy olyan **munkahelyi prevenciós stratégia és áldozatvédelmi protokoll** kidolgozása, amely a „*Budapest család*” munkavállalói számára biztosítja a megelőzést, a korai felismerés érdekében a szükséges információkat, az áldozatok védelme területén pedig a megfelelő segítséget és támogatást.

A Fővárosi Önkormányzat fenntartásában működő szociális intézmények jellegüknél fogva kapcsolatba kerülnek családon belüli erőszak áldozataival. Ezért kiemelten fontos az is, hogy az ott dolgozó szakembereknek megfelelő ismeretei legyenek a jelenségről és az áldozatsegítés hatékony módjairól, valamint, hogy rendelkezésre álljanak a munkavállalók által ismert, a gyakorlatban alkalmazható eljárásrendek, amelyek pontos információkat adnak a családon belüli erőszak felismeréséről és a lehetséges segítségnyújtási módokról és kapcsolódó jelzési kötelezettségekről.

A családon belüli erőszak **korai azonosítása** és az **áldozatok védelme** érdekében a Fővárosi Önkormányzat:

- a) biztosítsa a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában és fenntartásában működő intézmények humán erőforrás osztályán, a munkavállalókkal közvetlen kapcsolatban álló munkatársak témában való képzését és felkészítését;
- b) dolgozza ki a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában és fenntartásában működő közszolgáltató cégek és intézmények munkavállalóinak áldozattá válása esetén biztosítandó segítségnyújtási és támogatási formák körét és azok igénybevételét szabályozó eljárásrendeket;
- c) biztosítsa a Fővárosi Önkormányzat által fenntartott szociális intézmények munkavállalóinak a családon belüli erőszak felismerésére és az áldozatokkal való munkavégzésre irányuló képzését és felkészítését;
- d) továbbá, írja elő a szociális ellátást nyújtó intézmények belső szakmai protokolljainak kidolgozását a szolgáltatásaikat igénybe vevők áldozattá válásának korai felismerése és az áldozatok számára nyújtott megfelelő védelem biztosítása érdekében;
- e) kiemelten támogassa a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) korábbi törekvésein alapuló jó gyakorlatait a szolgáltatásaikat igénybe vevő erőszak áldozatokkal való munkában.

A jelzőrendszerben résztvevő intézmények munkája eredményességének növelése, az intézmények közötti együttműködések fejlesztése és az intézmények közötti kommunikáció javítása érdekében a Fővárosi Önkormányzat:

- f) kezdeményezze a családvédelmi koordinációt végző kerületi szervek (jegyzők) együttműködését a hozzátartozók közötti erőszakkal kapcsolatos fővárosi adatok megismerése, a kerületi tapasztalatok és jó gyakorlatok megosztása, a kerületek közötti együttműködések fejlesztése érdekében;

- g) kezdeményezze egy Fővárosi Áldozatvédelmi Fórum létrehozását a főváros területén áldozatvédelmi munkát végző intézmények, civil szervezetek, hatóságok és rendvédelmi szervek körében, amelynek keretében:
- i. segítse és támogassa a jelzőrendszeri és áldozatvédelmi ellátásban résztvevő intézmények közötti együttműködések megvalósulását;
 - ii. facilitálja az intézményközi esetmegbeszélések létrejöttét, a szakemberek, intézmények előzetes igényeinek felmérésével;
 - iii. kezdeményezze a szakmaközi együttműködésekre vonatkozó ajánlások kidolgozását.

VIII. A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK ÁLDOZATAINAK SEGÍTÉSE

A bántalmazott nők a nemzetközi szakirodalom szerint átlagosan hétszer mennek vissza a bántalmazó partnerükhöz.²⁷ Ennek a dinamikának az egyik fő oka, hogy amikor valaki megpróbál kilépni egy bántalmazó kapcsolatból, a bántalmazás gyakran felerősödik és akár végzetes következményekkel is járhat. Így sokszor a félelem tartja az áldozatot a bántalmazó kapcsolatban. Továbbá fontos megemlíteni, hogy a bántalmazó sok esetben közös gyermek szülői felügyeleti jogának gyakorlója is, így joga van tudni gyermeke hollétéről és – amennyiben nincs korlátozva – joga van kapcsolatba is kerülni vele. A bántalmazó szülővel való kapcsolattartás gyakran szintén nehezíti az áldozat számára a bántalmazásból való tartós kilépést és az erőszak okozta trauma feldolgozását. Mindezek mellett gyakran a bántalmazó kapcsolatból való kilépést nehezítő további tényező a hosszú évek során kialakult anyagi függőség is, a közös megélhetés, a közös tulajdonú lakhatás, illetve az, hogy a bántalmazott nő, ha menekülni szeretne ebből az élethelyzetből, nem tud (különösen azonnal) új lakhatást biztosítani maga és adott esetben gyermeke(i) számára. Az azonnal elérhető, az áldozatok kimenekítésére szolgáló krízisközpontok és titkos menedékházak férőhelyeinek száma Magyarországon messze elmarad a nemzetközi normák által javasolt, lakosságszámra vetített férőhelyszámától. Ezen túl kiemelten fontos probléma a gyermektelen áldozatok elhelyezésének nehézsége is.

Az Igazságügyi Minisztérium által létrehozott Áldozatsegítő Központok hasznos munkát végeznek az áldozatok segítése terén, hozzájuk bárki fordulhat, akit valamilyen bűncselekmény ért, azonban speciális, párkapcsolati és családon belüli erőszak áldozatainak szóló szolgáltatásokat nem nyújtanak. A szakmai műhelybeszélgetésen résztvevő szakemberek és az érintett interjúalanyok tapasztalati alapján gyakran nem tudnak megfelelően és kielégítően reagálni az erőszak áldozatok speciális szükségleteire.

A szakemberek és az érintettek által is tapasztalt probléma továbbá, hogy az áldozatok számára rövidtávú elhelyezést biztosító intézményekben eltölthető idő nem elégséges ahhoz, hogy az áldozatok talpra álljanak, és önálló életet kezdhessenek. Emiatt kilépési lehetőségük gyakran csak egy másik átmeneti ellátást nyújtó szociális vagy gyermekjóléti intézménybe –

²⁷ NANE Miért marad? - Családon belüli és párkapcsolati erőszak - hogyan segíthetünk? Kézikönyv segítő foglalkozású szakemberek számára, 2015

vagy ugyanazon intézmény egy másik szolgáltatási egységébe – van. A bántalmazott nők nagyon gyakran anyagi függőségben vannak a partnertől, a kapcsolat elhagyásával gazdasági kiszolgáltatottságuk súlyosbodik, évekbe telik mire saját egzisztencia kialakítására lehetőségük adódik. Az ellátórendszerből való kilépésüket hátráltató további strukturális tényezők a megfizethető lakhatási lehetőségek hiánya, a gyermeküket egyedül nevelő nők munkaerőpiaci elhelyezkedésének nehézségei, és adott esetben a bántalmazott nő kiszakítása a megszokott környezetéből, szociális hálójából. Fontos, hogy az intézmények elhagyásában is segítsék az ügyfeleket különböző szolgáltatások. A jelenleginél hosszabb időtartamig támogató, biztonságot, anyagi kiszámíthatóságot nyújtó segítségre (pl. szociális bérlakás, hosszú távú lakbértámogatás) van szükség.

Az áldozatsegítés területén beazonosított főbb problémák

- *A családon belüli erőszakkal összefüggő szolgáltatások hiányai:*
 - ingyenesen, anonim módon elérhető szolgáltatásokhoz való hozzáférés nehézsége
 - ambuláns ellátások korlátozott elérhetősége (várólisták, bekerülés nehézségei)
 - könnyen, gyorsan, feltétekhez nem kötött, alacsonyküszöbű ellátások hiánya
 - speciális, sérülékeny csoportok számára nyújtott szolgáltatások hiánya (pl. hajléktalan nők, fogyatékkal élő személyek, idős emberek)
 - sorstárs csoportokhoz és az aktív pszichológiai segítségnyújtáshoz való hozzáférés nehézsége (kevés helyen, szűk érintetti körnek érhető el)
- *Célzottan az erőszak áldozatok számára elhelyezést nyújtó intézmények adottságai és működés módja:*
 - kedvezőtlen infrastrukturális körülmények (privát terek hiánya, közös konyha és fürdőszoba használat)
 - szigorú bekerülési kritériumok (pl. csak akut életveszély esetén)
 - lakóhelytől távoli elhelyezési lehetőségek
 - az intézményekben tartózkodás időtartamának rövidecsége
- *Az intézmények elhagyását segítő, tartós változást megalapozó támogatási formák hiánya*
 - intézményekbe való bekerülés nélkül igénybe vehető, pszicho-szociális támogató munkával kísért lakhatási lehetőségek hiánya
 - az intézmények elhagyásának nehézségei; a megfizethető lakhatás hiánya
- *A bántalmazott szülők gyermekeinek biztonsága az intézményeken belül:*
 - a bántalmazóval való kötelező kapcsolattartás, kényszerláthatás intézménye
- *Az áldozatokat segítő intézményben dolgozók nehézségei:*
 - hiányos ismeretek a családon belüli erőszakról
 - az ellátást nyújtó és a jelzőrendszert működtető szervek és intézmények együttműködésének hiánya és nehézségei, az együttműködést szabályozó protokollok hiánya

Lehetséges megoldások, önkormányzati jó gyakorlatok

Lakhatási lehetőség biztosítása családon belüli erőszak áldozatai számára

VIII. kerület:

A 2021-ben elfogadott új józsefvárosi lakásrendelet különös figyelmet szentel a családon belüli erőszak áldozatainak és biztosítja annak jogi kereteit, hogy az erőszak elől menekülő nők biztonságos lakhatáshoz jussanak.

Az önkormányzat tulajdonában álló lakások bérbeadásának lehetőségei között nevesíti a „lakáshasználati megállapodás rendkívüli élethelyzet miatt” jogcímet. Az új rendelet négy esetet sorol ide, köztük nevesíti a családon belüli vagy kapcsolati erőszak miatt lakhatási válságba kerültek elhelyezését. Az ilyen élethelyzetekben a rendelet lehetőséget ad az önkormányzatnak, hogy soron kívüli eljárásban legfeljebb 6 hónap határozott idejű bérleti szerződést kössön azzal, aki a vele szemben elkövetett családon belüli vagy kapcsolati erőszak miatt vesztette el korábbi lakhatását, és jelenleg krízisközpontban, titkos menedékházban vagy félutas ház szolgáltatásban lakik.

IX. kerület:

A „védett lakások” programot az életveszélyes helyzetből, a bántalmazásból már kikerülő, az életük újrászervezésével küzdő személyek számára indította el Ferencváros Önkormányzata.

Az önkormányzat tulajdonában álló lakások bérbeadását szabályozó rendelet lehetőséget biztosít arra, hogy a polgármester – a Ferencvárosi Szociális és Gyermekjóléti Szolgálat javaslata alapján – legfeljebb 1 évre szóló, határozott idejű bérleti szerződést köthet olyan személlyel, aki családon belüli erőszak, illetve kapcsolati erőszak áldozataként krízishelyzetbe került. Erre a célra, az érintettek átmeneti lakhatásának megoldására évente legfeljebb 5 lakás használható fel.

A lakások használatától elvárják, hogy vegyék igénybe a kapcsolati erőszak áldozatok segítésére létrehozott Tanácsadó Központ támogató szolgáltatásait.

Az áldozatvédelmi ellátást nyújtó és a jelzőrendszert működtető szervek együttműködése

XIII. kerület:

A kerület egyik erőssége, hogy a családon belüli erőszak megelőzése és az áldozatok segítése érdekében nyújtott szolgáltatások egymásra épülnek és egymást kiegészítik. A kerületben működő óvodák, bölcsődék és a kerületi Család és Gyermekjóléti Központ munkatársai körében szakmai munkacsoport alakult. Célja a családon belüli erőszak felismerése témájában képzések szervezése, az intézmények közötti együttműködések erősítése, illetve szülői csoportok tájékoztatása és szülői fórumok szervezése. A gyermekek ellátásával, gondozásával, oktatásával foglalkozó munkatársak részére szakirányú képzéseken való részvételi lehetőséget biztosítanak. A munkacsoportok működésébe az idősellátásban és a kulturális területen dolgozó munkatársak is bevonására kerülnek. A kerületi Prevenációs Központ az áldozatok megfelelő ellátása érdekében szakmai együttműködést alakított ki a budapesti Krízisambulancia munkatársaival, melynek keretében rendszeres esetmegbeszélő alkalmakat szerveznek az áldozatok hatékony ellátása érdekében.

Források biztosítása hiánypótló szolgáltatások megvalósítására

A Fővárosi Önkormányzat megbízásából a Fővárosi Szociális Közalapítvány (FSZKA) 2022. december 19-én hirdette meg a *Fővárosi Szolidaritási Alap 2022* című pályázatát, amelynek keretében fővárosi kerületi önkormányzatok és intézményeik, valamint kerületi önkormányzatokkal együttműködő civil szervezetek pályázhattak támogatásra. A Fővárosi Szolidaritási Alap célja, hogy hozzájáruljon a jóléti intézményrendszer problémáinak és területi egyenlőtlenségeinek az enyhítéséhez, az ellátási hiányok csökkentéséhez, valamint új, innovatív, hiánypótló szolgáltatások és programok létrejöttéhez.

A támogatott programok révén 4 budapesti kerületben, összesen 38,5 millió Forint értékben valósultak meg hiánypótló szolgáltatások a párkapcsolati és családon belüli erőszak megelőzése és az áldozatok védelme érdekében.

A Fővárosi Önkormányzat számára javasolt feladatok

Az áldozatoknak nyújtott segítő szolgáltatások fejlesztése érdekében a Fővárosi Önkormányzat számára

- a) végezzen felmérést az igényekről és készítsen tervet a családon belüli erőszak áldozatai számára elérhető, a biztonságos és megfizethető lakhatást hosszú távon biztosító programok indítására;
 - o addig is, lakásállománya egy részét fordítsa a családon belüli erőszak olyan áldozatai hosszútávú lakhatásának a biztosítására, akik a krízisközpontban, titkos menedékházban lejáró jogviszonyukat követően lakhatásukat önállóan biztosítani nem tudják;
- b) a 2022-ben elfogadott *Otthon Mindenkinek. Fővárosi stratégia az otthontalanság és a hajléktalanság csökkentéséről* c. dokumentummal összhangban tekintse prioritásnak a hajléktalan nők elhelyezési feltételeinek javítását annak érdekében, hogy lehetőség legyen a szükségleteikhez jobban igazodó szolgáltatások biztosítására, illetve a hajléktalanná válásukkal összefüggésben vagy azt követően gyakran erőszakot elszenvedett ügyfelek, méltó és trauma-érzékeny ellátására;
 - o ennek érdekében vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy miként alakíthatóak ki a fővárosi hajléktalan-ellátás keretei között kifejezetten az erőszak áldozatok igényeire és szükségleteire fókuszáló szolgáltatások;
- c) a 60 év feletti áldozatok szükségleteire tekintettel vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy miként alakíthatók ki a Fővárosi Önkormányzat által fenntartott idősek otthonai keretei között kifejezetten az erőszak áldozatainak igényeire reflektáló szálláshelyek és egyéb segítő-támogató szolgáltatások;
- d) az Idősek Információs Pontja működésének keretében vizsgálja meg egy önkéntes mentorhálózat kialakításának lehetőségét az időbántalmazás korai felismerése és az áldozatok segítése érdekében;
- e) folytassa azt a példamutató gyakorlatot, hogy a Fővárosi Szolidaritási Alap finanszírozásával lehetőséget biztosít a „*párkapcsolati és családon belüli erőszak megelőzése, az áldozatok védelme és támogatása*” célú programok támogatására, beleértve a speciális szükségletű csoportok (60 év feletti, fogyatékossgal élő személyek) számára kidolgozott programokat is;
- f) a bántalmazott szülők gyermekeinek biztonsága érdekében, a fenntartásában működő családok átmeneti otthonaiban, kezdeményezze a kényszerláthatás problémájának kezelésére irányuló szakmai ajánlás kidolgozását.

A Stratégia elkészítése során az áldozatok segítése területén felismert és beazonosított hiányosságok és problémák enyhítése és az áldozatok megfelelő szükségleteinek ellátása érdekében a Stratégia előírja a Fővárosi Önkormányzat számára, hogy

- g) biztosítsa a családon belüli, párkapcsolati erőszak áldozatai számára elérhető segélyvonalak kapacitásbővítésének lehetőségét;

- h) biztosítsa az áldozatok könnyen hozzáférhető, személyesen igénybe vehető segítő-támogató szolgáltatások létrehozásának lehetőségét, ideértve a speciális szükségletű csoportok (60 év feletti, gyermekek, fogyatékossgal élő személyek) hozzáféréseinek biztosítását is.

IX. ZÁRÓ GONDOLATOK, A STRATÉGIA HATÁLYA

A családon belüli erőszak Magyarországon súlyos társadalmi probléma, melynek kezeléséhez rendszerszintű társadalmi és társadalompolitikai változásokra, a rendvédelmi szervek, a szociális és egészségügyi ellátórendszer, az önkormányzatok és a kormányzat hatékonyabb együttműködésére van szükség. Általános probléma, hogy a jelenlegi áldozatvédelmi rendszer elsősorban a krízishelyzeteket kezeli, a családon belüli erőszak megelőzése és visszaszorítása érdekében végzett kormányzati intézkedések és az áldozatok hosszú távra szóló támogatásának lehetőségei hiányoznak. A Fővárosi Önkormányzat hatás- és jogköre, kompetenciája a probléma megelőzése és kezelése területén is nagyon korlátozott, jelen Stratégia elkészítése során azonban beazonosításra kerültek olyan javaslatok és feladatok, amelyek végrehajtásával mégis elősegítheti a családon belüli erőszak megelőzését és a fővárosban élő áldozatok hatékonyabb támogatását, védelmét.

Jelen Stratégia 5 évre, a **2024-2029 közötti időszakra** íródott, céljainak operacionalizálása és ütemezése, a feladatok megvalósítása és azok nyomonkövetése érdekében a Fővárosi Önkormányzat elsőként a Fővárosi Közgyűlés általi elfogadást követő 90 napon belül, majd ezt követően évente cselekvési tervet készít a Stratégiában előírt feladatai számára és ezt követően évente beszámolót készít az abban foglaltak megvalósulásáról.